

Pengevirke

2006

TIDSSKRIFT

FOR NY BANKKULTUR

OKTOBER

Tema:

Globalt og lokalt

PENGEVIRKE 3-2006

udgives af

Merkur, Danmark og
Cultura Sparebank, Norge

E-MAIL

merkurbank@merkurbank.dk
cultura@cultura.no

HJEMMESIDER

www.merkurbank.dk
www.cultura.no

UDKOMMER

4 gange om året
Næste gang 15. december 2006

Oplag: 8.700

FRIST

for bidrag til næste nummer er
13. november 2006

DANSKE INDLÆG

sendes til Merkur
Vesterbrogade 40
1620 København V
madsen@merkurbank.dk

NORSKE INDLÆG

sendes til Cultura Sparebank
P.B. 6800 St. Olavs plass
N-0130 Oslo
jannikeo@cultura.no

REDAKTIONSGRUPPEN BESTÅR AF

Nina Høst-Madsen (ansv. i Danmark)
madsen@merkurbank.dk
Arne Øgaard (ansv. i Norge)
arne.øgaard@steinerskolen.no
Jannike Østervold (sekr.)
jannikeo@cultura.no

TRYK

Brämer Tryk A/S
FSC co-certificeret
Miljøcertificeret ISO 14001
Trykt på: RePrint FSC

TEMA DENNE GANG

Globalt og lokalt

TEMA FOR KOMMENDE NUMRE

4/2006: Mad

Pris for 2006: Kr. 150,- Benyt konto:
Cultura: 1254.96.00555
Merkur: 8401-9180227

FORSIDE:

Grafik: Søren Parbæk

De holdninger og synspunkter, der kommer til udtryk
i bladet i de enkelte artikler og indlæg er de pågældende
forfattere selv ansvarlige for.

De er således ikke nødvendigvis udtryk for redaktionens
synspunkter.

Mixed Sources

Product group from well-managed
forests, controlled sources and
recycled wood or fiber
www.fsc.org Cert no. SW-COC-717
© 1996 Forest Stewardship Council

INDHOLD

3	Grøn omstilling – for alvor.	Af Lars Pehrson
5	Kan du købe Fair trade i din by?	Af Pernille Poulsen
6	Globalisering på gott eller ont?	Av Pär Granstedt
8	Olieselskaberne vinder - Miljøet taber.	Af Per Andersen
10	Virksomheter flytter mennesker	Av Arne Øgaard
12	Hva orker en nordmann?	Av Arne Øgaard
13	Sjekk din kiwis reise	Av Arne Øgaard
16	Nytt fra Cultura	
18	Små Nytt	
20	Sauda - Norges første fairtrade-kommune	Av Jannike Østervold
21	Fair trade bygger bro mellem forbrugere og producenter....	Af Lone Froholt og Pernille Poulsen
22	Bjerkem natur og kultur.	Av Christine Bakke
23	"Økologiske matkasser" fra Hurum	Av Diana Veidmane-Lampe
24	Kystmat Selje	Av Christine Bakke
25	Om pengar.	Av Arne Garborg
26	Sydafrika 2006 - Unge verden er bange for	Af Nina Høst-Madsen
27	Tag monopol på din musik	Af Louise Lykke

INTRO

Når min søn spiller spil på Internettet er det ofte sammen med andre børn rundt om på jorden. Afstande har i dag ikke stor betydning for muligheden for at kommunikere. Afstande kan tilbagelægges langt hurtigere end tidligere f.eks. med fly eller højhastighedstog. Afstande, hastighed (og vægt) betyder noget for forbrug af kg joule og dermed mængden af CO₂ udslip, når noget skal transporteres fra punkt A til punkt B. Afstande viser sig også inden for forskelle i sprog og kultur, og fordeling af velværd.

Temaet for dette nr. af Pengevirke er det globale over for det lokale. Hvad sker der når afstande ikke længere er en barriere og globaliseringen buldrer derudaf?

Pär Granstedt peger i sin artikel om Globalisering på gott eller ont på, at de negative sider af en øget globalisering kan kompenseres via fælles krav om offentlig regulering og ved at bruge borgernes egne redskaber såsom etiske banker. Artiklerne om fair trade handel og om rene fair trade zoner, grøn omstilling for alvor og om olieselskabernes høje indtjening ser på mulighederne for at påvirke udviklingen i en mere bæredygtig retning. Artiklerne Virksomheder flytter mennesker og Hva orker en nordmann fortæller om flaskehalse på arbejdsmarkedet, der løses via arbejdskraftens mobilitet på tværs af landegrænser. En mobilitet, der samtidig stiller store krav til virksomhedernes sociale ansvar. Lokale initiativer som Økomatkasser, Bjerkem Natur og Kultur og Kystmat Selje viser, at man med fordel kan udnytte lokale råvarer til mad. Herudover indeholder bladet en masse nyt om spændende kunder i Cultura og i Merkur – så på med læsebrillerne og kom nærmere!

NHM

GRØN OMSTILLING – FOR ALVOR

Af Lars Pehrson

Klima- og energispørgsmål er for alvor kommet på lystavlen, både globalt og herhjemme.

Bl.a. har tidligere vicepræsident Al Gores film "En ubekvem sandhed" været med til at sætte dagsordenen og gøre emnet forståeligt for enhver.

Meningsmålinger viser, at danskerne efter nogle indadvendte år nu igen er blevet bekymrede for miljøet og virkningerne af den globale opvarmning. Politikerne er begyndt at melde sig på banen, også dem, der ellers før har ignoreret eller bagatelliseret problemet. Om det er ny erkendelse eller tæft for trenden i ovennævnte meningsmålinger, der gør sig gældende, får foreløbigt stå hen.

Så meget tyder på at en vending er på vej, og at der også vil blive lagt op til handling. Det er naturligvis positivt, men også en lakkmusprøve på, om vi har forstået, hvad det er, der skal til. Faren er, at der alene vedtages "signalpolitik" af typen "i 2025 skal nye biler udlede 25% mindre CO₂ end de gør i dag". Det er givet vis mere bekempt, end at fortælle vælgerne, at det, der tæller, er, at vi kører mindre i bilerne – nu. Faktisk har den tekniske udvikling allerede i mange år gået mod mere miljøvenlige motorer – vi har bare ophævet virkningen heraf ved at køre i flere og større biler, bilerne er generelt blevet tungere (også de mindre biler), og helt grotesk bliver det, når vi ruller rundt i store terrængående køretøjer på villavejene på vej til bageren. Tilsvarende er også elektriske apparater gennemgående blevet mere energiøkonomiske – vi har bare fået mange flere apparater, hvilket igen ophæver effekten.

Energi- og klimasituationen tvinger os til at genopfinde det fælles niveau, selv om vi elsker at være individuelle. Men hvordan vi end vender og drejer det, vil det næsten altid være mest energiøkonomisk at transportere os i fællesskab, end i individuelle biler. Så nu skal der for alvor gang i investeringerne i den fælles infrastruktur: Jernbanerne skal opdateres og der skal bygges nye linjer, især omkring de større byer skal der sørget for pendlermuligheder og inde i byerne skal metroer, letbaner(sporvogne) og elektriske (trolley)busser sørge for at transportere os rundt. Bilerne må vi lade blive udenfor eller hjemme, stockholmerne har allerede vist vejen ved at indføre bompenge ved indkørslerne til byen (= nedgang i biltrafikken på 25%). Disse investeringer bliver store – meget store – og tager tid at gennemføre, så vi skal i gang nu.

Parallelt med dette diskuterer vi så, om vi skal have skattelettelser eller hvornår, der er "råderum" til sådanne. Man kan selvfølgelig altid diskutere om det vil være hensigtsmæssigt at lette skatten et sted og sætte den op et andet sted (her kunne megen god miljøadfærd fremmes!), men samlet set at lette skattetrykket forekommer ikke at være særligt genemtænkt. Dels har det private forbrug aldrig været højere, og det kan være svært at få øje på indlysende nye og vigtige behov. Økonomien er faktisk tæt på at "koge over". Dels vil de

store investeringer i infrastruktur som nævnt ovenfor kræve en masse kapital, og disse midler må komme fra skatteindtægterne. Så hvis man i "råderummet" også tænker på klima og energisikkerhed, så kan det med sikkerhed fastslås, at det ikke indtræffer de første par årtier.

Der tales en del om "biobenzin" og lignende. Der er tale om brændstoffer, som udvindes af organisk materiale, således som man f.eks. har gjort i Brasilien i mange år (ethanol udvundet af sukkerrør). Nogle benzinselskaber er begyndt at tilsette sådanne stoffer i den almindelige benzin og kalder produktet for "grønt", "miljøvenligt" etc. Her gælder det om at være vågen og få alle aspekter med. For det første er der – som med fossile brændsler – tale om afbrænding af kulstof, hvilket udvikler CO₂. Hvorvidt denne CO₂ så opsuges i nyt organisk materiale, afhænger af, om der vokser nye og flere planter på et givent areal, end der ellers ville have gjort, hvis man havde dyrket noget andet. Man kan lave biobrændstoffer af affaldsprodukter, hvis man vil undgå den ubehagelige konkurrence om arealerne: Skal høsten i tanken eller i maven? Men med "affald" menes ofte restprodukter fra jordbruget, som f.eks. halm. Og halm er altså ikke "affald" i en økologisk sammenhæng, faktisk skal det kulstof, der er bundet i halmen, tilbage til jorden og opbygge humus, hvis vi vil have et bæredygtigt jordbrug, hvor jorden ikke udpines. Så der er en anden problemstilling, der ikke drøftes så ofte: Skal kulstoffet i planterne (restprodukterne) brændes af, eller skal det tilbage til jorden som humus?

Biobrændsler kan sikkert spille en vis rolle i en overgangsfase indtil ægte bæredygtige løsninger er på plads (f.eks. brintbiler baseret på strøm fra havvindmølleparker), eller i

lokale energiforsyningssystemer, men det er farligt, hvis vi opbygger en forestilling om, at biobrændsler kan "afløse" benzinen og dieselen, og at vi derfor ufortrødent kan køre videre i vores biler. Biobrændsler kan blive en farlig konkurrent i kampen om arealerne, føre til øget skovrydning osv, hvis vi ikke passer på.

Her kan vi så fortsætte med betragtninger om det globale landbrugs energibalance. At importere store mængder foderstoffer fra enorme arealer i udviklingslandene og omsætte dem til (meget mindre mængder) svinekød, som vi gør det i Danmark, er noget af det mest energikrævende, man kan forestille sig. Vi kommer derfor heller ikke uden om en opstilling af landbruget i retning mod mere økologi og vore spisevaner i retning mod flere vegetabiliske produkter.

Og vi kan blive ved. Det hele hænger sammen. Blandt Merkurs kunder findes mange af dem, der har været pionerer, og som har gjort opmærksom på problemerne i mange år, samtidig med at de også har udviklet løsninger. Flere vil komme til, hvis der for alvor kommer fokus på den nødvendige omstilling. I Merkur vil vi hjælpe til så meget vi kan – og derfor indbyder vi også til tegning af ny andelskapital, så vi som pengeinstitut er parat til at løfte de mange nye opgaver, som er på vej i den nærmeste fremtid. Det skriver vi mere om et andet sted i bladet.

Lars Pehrson:

F. 1958. Direktør i Merkur. Vicepræsident i INAISE, en international sammenslutning af banker og finansielle institutioner, der arbejder udfra såvel økonomiske, som miljømæssige, sociale og etiske kriterier.

KAN DU KØBE FAIR TRADE I DIN BY?

Af Pernille Poulsen

Fair Trade Danmark efterlyser private, foreninger eller andre, der har lyst til at starte butik, blive fair trader eller få en shop in shop.

For øjeblikket findes der fair trade butikker eller shop in shops i Odense, Roskilde, Vejle, Århus, Høje Taastrup, Nakskov, Fredericia, Rudkøbing og på Anholt, og der kommer hele tiden flere til. Kan du købe fair trade i din by?

I løbet af de næste 1 1/2 år har Fair Trade Danmark fået midler fra Danida til at støtte nye fair trade butikker og shop in shops, med henblik på at øge salget af fair trade varer. Vi søger derfor grupper eller privatpersoner, som har lyst til at arbejde med salg af fair trade varer. Hvis du har lyst til at starte en fair trade butik hører vi meget gerne fra dig. Du kan vælge at gøre det enten som privatperson eller ved at danne en forening. Vi hjælper gerne med afholdelse af informationsmøder, rådgivning, økonomi og markedsføring.

ORGANISATIONEN OG BUTIKKERNE

Fair trade butikker og importører er sammensluttet i organisationen Fair Trade Danmark, der arbejder for at forbedre vilkårene for marginaliserede producenter i udviklingslandene gennem handel med deres varer og oplysning om deres vilkår. I fair trade butikkerne sælges ikke kun unikke varer, men også gode historier. De fleste fair trade varer bærer en historie med sig om producenterne i syd og deres livsvilkår. Nogle fair trade butikker har ansat personale, men mange steder udgør de frivillige butikkens rygrad og har stor indflydelse. I en butik kan man få erfaring med at ekspedere, indrette butik, udvælge varer, lave events, PR, økonomi, markedsføring og mange andre spændende opgaver. Samtidig kan man glæde

sig over, at ens indsats har enestående betydning for mennesker i de lande, vi handler med. Hvis du ikke ønsker at starte en egentlig fair trade butik, er der to andre muligheder for, at gøre en aktiv indsats for fair trade.

FÅ EN SHOP IN SHOP

Fair Trade Danmark søger indehavere af eksisterende butikker, gårdbutikker eller cafeer, der ønsker at sælge fair trade varer i en såkaldt shop in shop. Vi kalder det en fair trade shop in shop, når du sælger fair trade varer på et afgrænset område af din butik eller cafe. Det kunne være en enkelt reol eller tre. Det er helt op til dig og din nuværende butiksindretning.

BLIV FAIR TRADER!

Vi vil også gerne i kontakt med personer, der ønsker at blive fair traders. En fair trader er en person, der sælger fair trade produkter ved markeder, homeparties, på arbejdspladser, i kirken eller andre steder.

Pernille Poulsen

Markedsføringsmedarbejder i Fair Trade Danmark

e-mail: pernille@fairtrade.dk

Fakta:

Du kan få meget mere at vide om de forskellige muligheder på vores hjemmeside: www.fairtrade.dk (find menupunktet "bliv aktiv") eller kontakt butiksconsulent Lone Froholdt på tlf. 70 21 17 71 eller på e-mail: lone@fairtrade.dk

GLOBALISERING PÅ GOTT ELLER ONT?

av Pär Granstedt

"Globalisering" framstår ofta som det verkliga nyckelordet för vår tid. Och viss är det sant att globaliseringen präglar vår vardag mera än kanske någonsin i mänsklighetens historia. Men det är alls inte så att den är något nytt.

Grov förenklat kan man säga att vi mänskor alltid har levt och verkat i tre olika ekonomier, eller marknader. En är självhushållet där vi själva producerar vad vi behöver i vår vardag. En annan är lokalsamhället/regionen, där vi byter varor och tjänster inom ett begränsat område, som kan vara olika stort beroende på kultur, geografi, teknisk utveckling o.s.v. En tredje är omvärlden, som också kan vara olika stor beroende på ungefär samma faktorer. I historisk tid har omvärlden för oss omfattat, om inte alltid hela jordklotet, så åtminstone stora delar av den.

VIKINGAR OCH ARABER

Så global (mer eller mindre) ekonomi har i stort sett alltid funnits, vid sidan av lokal ekonomi och självhushåll. Här i Skandinavien ser vi spår av handelsförbindelser med Medelhavets högkulturer i våra hällristningar från bronsåldern för 3000 år sedan. Vi hittar arabiska mynt i våra vikingagravar och påminnes om att de arabiska handelsförbindelserna sträckte sig över stora delar av Asien och Afrika, likaväl som till Europas nordligaste utmarker. Kolonialismen innebar en omfattande global arbetsfördelning, syftande till att göra de europeiska kolonialmakterna rikare på bekostnad av resten av världen.

Från tid till annan sker en förskjutning mellan de olika ekonomiernas relativa betydelse. Den beror på teknologiska förändringar, framför allt på kommunikationsområdet, men också på politiska förhållanden. 1800-talets frihandelsvåg och kolonisationer ledde till en snabb utveckling av den globala ekonomin, medan 1900-talets världskrig ledde till långa perioder av tillbakagång och regionalisering av ekonomin.

Det sena 1900-talets snabba utveckling på det informati-onsteknologiska området skapade förutsättningarna för den snabba tillväxten i den globala ekonomins relativa betydelse, och det kalla krigets slut gav nya politiska förutsättningar.

GLOBALISERING PÅ OLika VILLKOR

Globaliseringen innebär olika saker i olika typer av samhälls-ekonomier. I postindustriella samhället ser man ett hot mot sysselsättningen. Allt fler arbetsuppgifter görs billigare och effektivare i andra delar av världen. De industrier som vill hålla sig kvar i marknaden måste rationalisera allt hårdare, och öka kunskapsinnehållet i produktionen på arbetsinnehållets bekostnad. Produktiviteten måste öka snabbare än produktionsvolymen, och resultatet bli minskad syssel-sättning, i många fall samtidigt med en produktionstillväxt. Arbetslösheten ökar (jobless growth), något som kom att spela en stor roll i den svenska valrörelsen.

För de postindustriella samhällena kan globaliseringen samtidigt innehåra en god ekonomisk tillväxt, och god tillgång på billiga konsumtionsvaror. Utmaningen blir att hitta former för att skapa arbete genom att på olika sätt stärka den lokala ekonomin.

En tydlig vinnare i globaliseringen är de moderna sektorerna i vad man kan kalla moderniseringssamhället. Det handlar om en mycket stor den tredje världen, med bjässar som Kina, Indien och Brasilien i spetsen. Där kan man se en fantastisk ekonomisk tillväxt, och en snabbt växande industri. Men det finns också allvarliga problem i form av växande sociala klyftor och växande miljöproblem. I västa fall kan dessa motsättningar bli explosiva och utgöra allvarliga hot mot all utveckling och stabilitet.

Mest förlorare hittar man in de traditionella agrar- och hantverkarsamhällena. De domineras i Afrika och Mellanöstern, men också i stora delar av Centralasien och Latinamerika. De är utsatta för ett oerhört omvandlingstryck där gamla mönster slås ut utan att nya uthålliga och livskraftiga mönster kan skapas. Deras ekonomier är ofta beroende av ett svagt utvecklat jordbruk och ett fåtal exportgrödor med långsiktigt fallande priser. De som är lyckliga nog att ha mineralråvaror, helst olja, gynnas av den starkt ökande efterfrågan från tillväxtekonomier som Kina. Men de flest av de fattigaste länderna riskerar att, som vanligt, bli de stora förlorarna.

I Rudolf Steiners Nationalekonomiska kurs (1922) framhålls hur den ekonomiska globaliseringen utvecklades på allvar i slutet av 1800-talet. Från ett system av nationella ekonomier som växer ut i en obegränsad omvärld går vi till ett slutet system. Den tidiga industrialismens ekonomier kunde nå ut och vinna nya marknader. Den globala ekonomin kan inte expandera ut i världsrymden (så vitt vi kan bedöma). Denna avgränsning ställer nya krav av både social och ekologisk art.

Tregreningtanken anger "broderskap" som idealet för hur ekonomin skall fungera. Globaliseringen tydliggör att vi bara har en värld att leva på. Det vi idag ser kan med en marxistisk term kallas "rövarkapitalism". Det innebär att de starkaste gör vad de kan för att ta hand om så mycket som möjligt av den gemensamma kakan. Storbolag och stater uppträder i princip på samma sätt därvidlag. Resultatet blir en rovdrift på människor och natur som alla förlorar på i längden. Konsekvenserna syns i form av miljöförstöring och konflikter som ofta får katastrofala konsekvenser.

Mot detta står krafter som försöker skapa rättvisa spelregler, broderskap och solidaritet. Här spelar moraliskt förankrade strömningar i civilsamhället en betydelsefull roll. Men också ett tålmodigt politisk arbete, inte minst inom FN-systemet med syfte att skapa en internationell rättsordning som bygger på rättvisa snarare än på den starkes rätt.

För att globaliseringen skall kunna leda fram till en världsekonomi som bygger på broderskap snarare än offeri, och möjliggör en uthållig utveckling, är det några saker som måste uppfyllas:

- Starkare lokalsamhällen och lokala marknader. Det är viktigt att de livsnära varorna och tjänsterna, som handlar om mat, vård och omsorg, utbildning och kultur, kan komma till i nära samspel mellan producenter och brukare.
- Stärk de små producenterna och brukarna. Ett bra sätt för dem som är svaga var för sig, är att gå samman i kooperationer och associativa arbetsformer. Detta är viktigt att uppmuntra och underlätta.
- Skapa rättvisa spelregler för handel och ekonomisk utbyte. Det kan ske genom att medvetna konsumenter kräver rättvis handel (fair trade) och medvetna medborgare kräver rättvisa handelsavtal inom t ex WTO.

Globaliseringen gör en ekonomi baserad på solidaritet till en nödvändighet. Men gör den det möjligt? Ja, men bara genom att medvetna producenter, konsumenter och medborgare går samman och ställer krav på politiker och näringsliv. Och kanske också skaffar sig egna instrument, som till exempel etiska banker.

Pär Granstedt

är styrelseordförande i Ekobanken. Han är Pol Mag (MA Political Science), var i 20 år ledamot av Sveriges riksdag, och har också arbetat som politisk rådgivare åt det svenska utrikesdepartementet. Nu är han Executive Vice President i AWEPA –European Parliamentarians for Africa, som arbetar med parlamentariskt erfarenhetsutbyte Afrika Europa, och demokratitveckling i Afrika.

OLIESELSKABERNE VINDER – MILJØET TABER

Af Per Andersen

Shell, Statoil og Mærsk skovler penge ind på grund af de høje oliepriser, mens forskere og miljøorganisationer skriger på midler til at forebygge og bekæmpe de klimaforandringer, energiforbrug medfører

48 og 23 procent. Så meget er milliardoverskuddene hos nogle af de største energiproducenter skudt i vejret i første halvår af 2006 sammenlignet med 2005. Det er konsekvensen af energiprisernes himmelflugt, som rammer lige ned på bundlinien hos giganter som Esso og Statoil, fordi omkostningerne ved at skaffe olie og gas ikke er blevet større.

Olieselskabernes bugnende kasser står i skarp kontrast til de beløb, stater og virksomheder kaster ind i kampen for at redde miljøet, der lider kraftigt under den glubende globale hunger efter olie og gas. Ingen går for alvor Forrest og tager ansvar for at redde jord og mennesker fra at gå til under de stigende temperaturer, der for hvert år trænger sig mere og mere på. Nødråbene fra eksperter og NGO'ere trænger ikke igennem hos de regeringer og virksomheder, der sidder på pengene.

OLIESELSKABERNE ØDELÆGGER IKKE DERES EGEN FORRETNING

Motivationen hos ejere af de selskaber, der producere olie og gas, til at kommercialisere miljøvenlige alternativer nu og her er begrænset. De vil ikke save den gyldne gren, de sidder på, over. Så længe, der er fossile brændstoffer i undergrunden, og ikke konkurrerende miljøvenlige alternativer, kan pengene tjenes som hidtil. Hvis forbrugerne bliver uafhængige af de fossile brændstoffer, risikerer olieselskaberne at miste sit indtægtsgrundlag før tid. Det er de, ligesom alle andre virksomheder, naturligvis ikke interesserede i, da det vil gøre det vanskeligere at leve op til aktionærernes krav om afkast og udbytte.

"Shell og BP er begyndt at tale om og arbejde med vedvarende energi, men overfor EU kæmper olieselskabernes lobbyister stadig for at bevare oliens og gassens dominans indenfor energi", siger Gunner Boye Olesen, international medarbejder i Organisationen for Vedvarende Energi, OVE. Han vurderer, at de europæiske olieselskaber føler et stigende press fra de stadigt mere miljøbevidste europæere. De laver derfor kampanjer om bæredygtig udvikling for at sikre deres image og position på energimarkedet.

STATSEJE FREMMER IKKE MILJØET

Den fortsatte satsning på olie og gas gælder også de selskaber, som er ejet af demokratiske lande. Den statslige indflydelse

resulterer ikke i, at de pågældende producenter og deres ejere bruger flere af oliemilliarderne på langsigtede investeringer i bæredygtig energi. Et godt eksempel på det er Statoil, hvor den norske stat ejer hovedparten af aktierne. "På trods af et stort potentiale for vind- og bølgeenergi og enorme olieformuer har Norge kun investeret begrænsede beløb i vedvarende energi", siger professor Frede Hvelplund, Aalborg Universitetscenter.

Danmark er ifølge Frede Hvelplund også et land, hvor miljøinvesteringerne står i stampe, selvom indtægterne fra olie og gas strømmer ind i DONG og statskassen som aldrig før. Den danske regering satser hårdt på, at virksomhederne i den frie markedsøkonomi vil løse udfordringerne indenfor miljø

OLIESELSKABERNES INDTJENING

i millioner danske kroner.

Statoil har fremlagt regnskabstal for første halvår af 2006:

	1. halvår 2005	1. halvår 2006
Salg	190.182	231.293
Omkostninger	144.125	167.044
Skat	29.165	48.200
Overskud	14.636	21.660

Den norske stat ejer cirka 71 procent af Statoil.

Shell's halvårsregnskab viser blandt andet:

	1. halvår 2005	1. halvår 2006
Overskud	58.739	72.113

Alle aktier i Shell handles via børserne i London og Amsterdam. Der foreligger ikke oplysninger, om der er indehavere med større aktiebeholdninger.

BP har offentliggjort deres regnskab for andet kvartal 2006 i juli 2006:

	2. kvartal 2005	2. kvartal 2006
Overskud	28.963	35.574

og energi. Når olie, gas og andre fossile brændstoffer bliver tilstrækkeligt dyre, vil selskaberne skyde penge i forskning af andre og billigere energiformer. Det vil skabe alternativer, der – forhåbentligt – er bedre for miljøet, mener det nuværende flertal i Folketinget.

Professor Hvelplund deler ikke regeringens tro på, at markedsøkonomien klarer energi- og miljøproblemer. Han henviser til de danske erfaringer siden 2001, hvor den nuværende regering forkastede den succesfulde politik, der havde gjort det offentlige til katalysator for bæredygtige energiinitiativer. I dag ser Hvelplund ikke noget, der minder om det vindmølleeventyr, der med fødselshjælp fra det offentlige har gjort Danmark til førende i verden.

TILBAGE TIL 90'ERNE'S POLITIK

For igen at få sat gang i udviklingen af nye bæredygtige energer konkluderer Hvelplund, at Danmark må vende tilbage til den fremgangsrike miljø- og energipolitik fra halvfemserne. Det offentlige må ved hjælp af blandt andet en højere skat på olieselskabernes fortjenester igen til at støtte idéer, der fremmer vedvarende energi. Ifølge professoren fra Aalborg kommer de bæredygtige initiativer især fra små idémagere og iværksættere, der har vist sig bedst i stand til at tænke nyt indenfor blandt andet vindmølleenergi. Desuden vil han også

sænke prisen på miljørigtig energi på samme måde, som det skete for at gøre vindmølle-el konkurrencedygtig for omkring femten år siden.

Måske begynder flere politikere at lytte til Frede Hvelplund og hans argumenter. Statsminister Fogh Rasmussen er for første gang i mange år begyndt at tale om miljø og bæredygtig energi. Retorikken er indtil videre dog abstrakt og overordnet, så spørgsmålet er, om det blot er et overfladisk spindoktor initiativ for at signalere de "rigtige og ansvarlige" holdninger, eller om regeringen virkelig vil tage ansvaret for en langsigtet visionær miljøpolitik.

Per Andersen

Er ansat i Merkur som erhvervkunderådgiver i Århus. Uddannet kunderådgiver fra Danske Bank, har HD i finansiering og er diplomm-journalist.

Organisationen for Vedvarende Energi

Organisationen for Vedvarende Energi – OVE - er en medlemsorganisation, der arbejder for at fremme anvendelsen af vedvarende energi og en bæredygtig energiforsyning. OVE deltager i Energitjenesten, der informerer og vejleder om energi og energibesparelser.

Der er mulighed for at se mere på hjemmesiderne www.energitjenesten.dk og www.VedvarendeEnergi.dk

VIRKSOMHETER FLYTTER MENNESKER

Av Arne Øgaard

Bedrifter flytter og mennesker flytter med. For å oppnå positive effekter skal markedskreftene reguleres.

Timelønnen for syersker i de baltiske landene økte fra 6 kroner i 1991 til 20 kroner i dag. Dette er et eksempel på at land som får tilført industri også kan få en viss velstandsøkning. For åtte år siden etablerte den danske bedriften Kansas seg i Litauen med 250 syersker. Nå er den imidlertid flyttet til Ukraina hvor timelønnen er 6 kroner og hvor det ikke gjelder noen EU-regler for lønn og arbeidsforhold. Industrikkelen i Baltikum fylles raskt av mer avanserte bedrifter. Mulighetene for nytt arbeid er alltid til stede for den som kan omskolere seg, men staten tar ikke noe ansvar for omskolering i disse landene. Litauerne selv betegner det som amerikanske tilstander. For noen er utviklingen en vei til bedre levestandard, for andre oppleves det hele som en stor frustrasjon.

Et økende antall bedrifter flytter nå fra de baltiske landene til Ukraina, Hvit-Russland og Russland. For disse landene kan dette være positivt, men det er også beskrevet mange eksempler på at bedrifter kan utnyttige folks nød i den grad at det både oppstår miljøproblemer og nærmest slaverilignende arbeidsforhold.

BEDRIFTER PÅ FLYTTEFOT

I Norge vurderer hver femte bedrift med mer enn 50 ansatte å flytte ut hele eller deler av driften. Kraft Foods kjøpte i 1993 opp den norske sjokoladefabrikken Freia. I ettertid er den norske arbeidsstokken blitt redusert fra 900 til 100. I løpet av 2005 ble 400 medarbeidere i Kraft Foods europeiske regnskapsavdeling flyttet til Bratislava i Slovakia. Blant disse var det mellom 10 og 15 nordmenn som fikk tilbud om en månedslønn på 4000 kroner.

På spørsmål om hvorfor bedriftene flytter er svaret oftest at kostnadsnivået i Norge er for høyt. Men er det for høyt i forhold til at bedriftene skal klare seg, eller er det for høyt i forhold til det utbyttet som investorene forventer? I følge Aftenposten (26.06.06) var utbyttet i Holdingselskapet Kraft Foods i år på 1,94 milliarder. Selskapet hadde da utsatt noen år å ta ut utbytte i påvente av en gunstig endring i skattelovgivingen.

Å presse penger av folk er forbudt. At eiere presser mest mulig utbytte ut av et selskap eller slakter det fullstendig, er derimot tillatt. Bak et selskap står det alltid mange mennesker som har bidratt til å bygge opp bedriftene og som føler seg like ranet som de som er direkte utsatt for utpressing. Men foreløpig har det vært få tiltak til ny lovgivning på dette

området. Mange lever fortsatt i troen på at markedsøkonomi i seg selv kan løse alle problemer.

HVA ER NÆRINGSLIV?

I dag kan en få inntrykk av at næringsliv er en aktivitet som skal sikre gevinst til investorer. Det er viktig å tjene penger i næringslivet, men næringslivets hovedoppgave må være å aktivisere arbeidskraften slik at det frembringes de varer og tjenester som trengs i et samfunn.

Når bedrifter flytter er det sjeldent å høre at det er fordi de ønsker å bidra positivt til samfunnsutviklingen i Hvit-Russland eller Vietnam. Fokuset er stort sett bare på konkurransen og utbytte.

Hvis konkurransen eller presset fra investorene får bedrifter til å utnytte mennesker i nød, må dette gjøres kjent. I kunnsskapssamfunnet må alle vite hvilke handlinger som ligger bak produktene de kjøper. Opplysning er en forutsetning for endring, men det skjer ingen endringer hvis forbrukerne ikke er villige til å betale den prisen som trengs for å oppnå akseptable produksjonsforhold. Rettferdig handel eller "fairtrade" er foreløpig ingen stor sak i Norge, mens de for eksempel i England, er kommet mye lenger på dette området.

Det snakkes så mye om frihandel, men en slik handel må sette mennesker fri og ikke slavebinde dem.

KINA I AFRIKA

Det er ikke bare de multinasjonale konsernene som utnytter de fattiges nød. Kinas aktiviteter i Afrika har også sine mørke sider. I Zimbabwe er veien fulle av kinesiske busser, i luften flyr kinesiske fly og på markedene flyter det med kinesiske varer. Den enorme kinesiske produksjonen krever råvarer. Råvarer som hentes i Afrika. I anbudskonkurranser om veier, jernbaner, damanlegg, oljerørledninger, gruve drift og energiproduksjon vinner oftest kineserne. De gir alt for å vinne, for de vet at de dermed kan sikre seg råvarer og samtidig sende billige kinesiske produkter inn på det afrikanske markedet. Afrikanerne får dermed selv liten mulighet til å utvikle et eget næringsliv. Kinas president sa under et besøk i Kenya at Kina ikke legger seg opp i de afrikanske landenes indre anliggende. Det vil i praksis si at de gjerne støtter despoter som Robert Mugabe. Da FN ville etterforske og straffe Mugabe

fordi han hadde gjort 700 000 husløse, nedla Kina veto i sikkerhetsrådet. Kina selger også våpen både til Mugabe og andre undertrykkende regimer.

Billige kinesiske varer holder den norske inflasjonen nede, men det er mange både i Kina og Afrika som må betale disse varenes pris.

MENNESKESTRØMMEN

Av flere grunner har det vært vanskelig å bygge opp næringsliv i Afrika, og nøden er mange steder ufattelig. Mange satser gjerne livet for å komme til Europa over Gibraltar eller via Kanariøyene. Noen klarer det, noen drukner, og mange blir stoppet og sendt tilbake. Til Norge har vi en stor tilstrømning fra Polen. Det diskuteres om det er 20.000 eller 120.000 polakker i landet.

Mange overtar gjerne arbeidet vårt til en lavere lønn. Dette er en trussel mot de siste 100 års fagforeningskamp. I forbindelse med innføringen av Tjenestedirektivet i EU var det først et forslag om at de som beveget seg innfor EU's indre marked skulle lønnes etter og arbeide etter de regler som gjaldt i deres opprinnelsesland. Etter hard kamp, ikke minst fra fagforeningene, ble denne delen av direktivet strøket. Det er i dag mulig å allmenngjøre en tariffavtale i Norge slik at deler av den, og deriblant minstelønnen, skal gjelde for alle innen et bestemt fag og område.

Til tross for dette leser vi nesten daglig om polakker og andre som arbeider på noe som nærmest er slavevilkår. De tvinges til å registrere seg som enkeltmannsforetak eller må arbeide svart. Noen får en anständig lønn, men trekkes urimelig for kost og losji. Noen nektes å organisere seg. Det er stor fantasi i sving for å utnytte de mange som gjerne vil arbeide i Norge.

I denne situasjonen er det flere spørsmål som presser seg på. Det ene er hvordan vi skal få en større åpenhet i økonomien så konkurransen kan bli rettferdig. Det andre er hvordan vi skal redusere konkurransepresset slik at det ikke blir så fristende å utnytte arbeidssøkende utlendinger. Men det viktigste spørsmålet er hvordan vi skal få til en mer fornuftig fordeling av varer og arbeidskraft i en global økonomi. Det virker verken som noe god eller effektiv løsning å overlate alt til markedskreftenes frie spill.

Arne Øgaard

Født 1952. Cand. mag. i realfag og ernæringsfysiolog.
Tidligere leder i Forstanderskapet, nå styremedlem i Cultura Sparebank.

HVA ORKER EN NORDMANN?

NORDMENN ØNSKER IKKE LAVLØNNSJOBBER OG FÅ VIL STUDERE REALFAG

Av Arne Øgaard

"Nordmenn er ubrukelige. De arbeider for sent og unøyaktig." Dette uttalte en norsk grønnsaksdyrker til lokalavisen sist sommer. Jordbærplukkere hentes inn med fly fra Vietnam, og ellers gjør folk fra Øst-Europa mye av det fysiske arbeidet i norsk jordbruk.

HARDT ARBEID, NEI TAKK!

Nordmenn vasker heller ikke gulv. I rengjøringsbyråene snakkes det mest fremmede tungemål. Antallet hjemmeveskehjelper øker også raskt, og de fleste av dem er utlendinger som vasker svart. Ikke fordi vi ikke har råd til å betale for hvitt arbeid, men vi vil helst slippe alle papirene. Polakker tar seg også av båtpussen, fikser russebilen og alt annet vi måtte ønske. Å ta seg av egne barn er jo også ganske slitsomt. Aupairordningen gir gode muligheter for billig barnepass. Det finnes filippinske mødre som forlater sine egne barn i to år for å passe våre norske. Lastebilsjåfører har ubekvem arbeidstid og sterkt press. Det er snart ingen nordmenn som orker slitet, og det snakkes om å importere fra Øst-Europa.

MANGEL PÅ INGENIØRER

De yrkene jeg har nevnt til nå er lavt lønnet, og dette har sikkert også en betydning for at nordmenn skyr denne typen arbeid. Ved å ta inn utlendinger i disse yrkene, slipper vi unna det plagsomme spørsmålet om større lønnsutjevning i samfunnet.

Men innen ingeniøryrkene er det også mangel på arbeidskraft. Det er ikke så mange norske ungdommer som orker å slite med utfordrende matte- og fysikkoppgaver. Både i Russland og India er det ingeniører som gjerne vil til Norge. Noen indirekte er alt kommet, men innvandringsreglene begrenser deres muligheter. Flere norske bedrifter har derfor flyttet data- og ingeniørværdelingene til India.

UNGE KJEDER SEG

I sommer ble det publisert en undersøkelse som viste at hver fjerde norske arbeidstager mellom 18 og 29 år mistrives på jobben. En dansk leder i konsulentelskapet Ennova, mente at dette var fordi denne generasjonen hadde vokst opp i barnehager hvor de hele tiden ble tilbuddt nye aktiviteter. Andre forklarer det med at vi er inne i en zappegenerasjon. Blir det litt kjedelig er de unge vant til å velge noe annet.

Mye tyder altså på at unge nordmenns evne til utholdenhet er i tilbakegang, og at de derfor er lite egent for deler av arbeidslivet slik det er organisert i dag.

UHOLDBAR TENDENS

Det er ikke fordi at nordmenn ikke arbeider. Mange er totalt utslitt når uken er over. Likevel er utviklingen bekymrende. Hva slags samfunn vil vi få hvis vi skal basere oss på at andre folkeslag skal ta på seg det ensidige slitet, enten dette er av fysisk eller intellektuell art?

I dag er det mange som gjerne tar disse oppgavene, men en ung litauer uttalte nylig at han heller ville arbeide i hjemlandet. Han var lei av å bli betraktet som en annenrangs borgers, og dessuten var lønnsnivået i hjemlandet på vei opp på et akseptabelt nivå.

OMORGANISERING AV ARBEIDSLIVET

Nordmenn er ikke kjent for å være sosiale. Å ta kontakt med fremmede er det de orker minst av alt. Kanskje er det på tide at vi gjør en innsats for å møte våre medmennesker som likeverdige og sørge for at alle som kommer hit får anständige lønns- og arbeidsforhold. Kanskje må vi også arbeide for en form for omorganisering av arbeidslivet, slik at alle kan ta sin del av det som oppleves som ensidig slit.

Mange ønsker en annen samfunnsutvikling, men da holder det ikke å snakke om det. Noen må gjøre konkrete skritt. Noen må sette i gang konkrete virksomheter som arbeider i en annen retning. Hvis ingen orker det slitet som kan følge med å opparbeide praktisk alternativer, vil ikke slike virksomheter kunne oppstå.

SJEKK DIN KIWIS REISE

Av Arne Øgaard

Fisk fiskes i Norge. Den frysnes ned og fraktes med båt til Kina hvor den tines opp og fileteres. Kineserne er langt dyktigere enn de beste fileteringsmaskinene og langt rimeligere enn nordisk arbeidskraft. Siden frysnes fisken ned igjen og fraktes tilbake til Norge. Dette lønner seg økonomisk. I hvert fall inntil oljeprisen når nye høyder.

Det er også mange andre varer som fraktes langt. Vi spiser kiwi fra New Zealand, epler fra Syd-Amerika osv. Et viktig spørsmål er hva all denne frakten betyr for utsippene av karbondioksid og dermed også for den globale oppvarmingen.

På hjemmesiden til Framtiden i våre hender (www.fivh.no) finnes rapporten "Kortreist, langreist eller vegetarisk? Sammenhengen mellom mat og klimagassutslipp." Den er utarbeidet av Mekonnen Germiso, som tar utgangspunkt i en tradisjonell norsk søndagsmiddag og vurderer en kortreist, en langreist og en "mellomreist" variant. I prinsippet har den langreiste maten 7 ganger så høyt klimagassutslipp som den kortreiste, mens den "mellomreiste" har et utsipp

som er dobbelt så stort. Det er interessant å merke seg at nordmanns bilkjøring til butikken fort kan forskyve dette regnestykket.

Et eple fra Argentina reiser 14 701 km, mest med båt, men til slutt kjøres det ut med bil. Siden det dreier seg om store kvanta blir utslippet per eple bare 47 gram karbondioksid. En privatbil som kjører en handletur på 3 km, slipper ut 34 gram av denne drivhusgassen.

At noe er norsk betyr ikke at det nødvendigvis er best. Norsk drivhusproduksjon er mindre klimavennlig enn importerte fri-landsgrønnsaker. Produksjon av kjøtt frembringer langt mer klimagasser enn det å frakte kjøttet rundt halve kloden. Å spise langreiste grønnsaker er derfor langt mer klimavennlig enn å spise kortreist kjøtt. Men kortreiste grønnsaker er selv sagt det beste.

Det verste en kan spise er mat som er transportert med fly, men av de matvarene som er omtalt i undersøkelsen er det bare en liten del som har kommet luftveien.

GARSTANG

- ET EKSEMPEL PÅ EKSEMPLETS MAKT

Av Mari Sager, Idebanken

For seks år siden erklærte den engelske byen Garstang, med 5000 innbyggere, seg som Verdens Første Rettferdig Handelsby. Mange har lett seg inspirere av denne lille byen i Nord-England. Nå finnes det 173 "Rettferdig handelsbyer" og like mange byer som venter på å få søknadene sine godkjent av Fair trade Foundation.

Artikkelen er hentet fra "Mulighetsrommet, Idebankens årbok 2006"

De som involverer seg nå, har foregangsbyer å se mot og faste kriterier å forholde seg til. Her skal vi se på Det Første Eksemplet – Originalen – Verdens første – Banebryteren! Garstang hadde ingen kriterier å forholde seg til, ingen nettverk i ryggen ingen rettferdig handelsby-koordinator å ringe til. Hvordan klarte de det egentlig i Garstang?

Gjennombruddet i Garstang skjedde etter åtte års kampanjevirksomhet i regi av lokalgruppa av bistands- og solidaritetsorganisasjonen Oxfam. Garstang Oxfam Group (GOG) jobbet iherdig for å heve bevisstheten til lokalbefolkingen og å få dem til å velge rettferdige varer. De foretok spørreundersøkelser blant lokalbefolkingen for å undersøke hvor mange som visste om rettferdig handelsprodukter, de deltok i den årlige barnefestivalen utkledd som rettferdig handelsprodukter da Fairtrade-merket ble lansert. De involverte lokalbefolkingen i "blind test" av kaffe, hvor deltakerne fikk smake vanlig og rettferdig kaffe og deretter si hva de likte best. Her vant den rettferdige kaffen. Dette ga grunnlaget for at gruppen med troverdighet kunne si at rettferdig kaffe (med merket Cafedirect) matchet vanlig kaffe i både pris og smak, men at

den hadde den tilleggsverdien at handelen hadde foregått på rettferdige premisser. De trodde at dette skulle gjøre det lettare å overtale ulike grupper i Garstang til å begynne å handle rettferdig kaffe. Men så lett var det ikke.

SJOKOLADE NØKKELEN TIL SUKSESS

Fra 1997 til 1999 prøvde gruppen å overtale lokale kafeer og restauranter til å gå over til Fairtrade produkter men forsøket var mislykket. På samme tid hadde de en kirkekampanje som var bare delvis vellykket, da tre av seks menigheter lot seg overtale. Garstang Oxfam Group valgte å fokusere på det positive og ga ut den første Garstang Fairtrade Guide i 1997, selv om det på det tidspunkt bare var fem steder i Garstang som solgte Fairtrade produkter.

1999 begynte GOG å fremme rettferdig handel ved å fokusere på situasjonen til kakaobønder i Ghana. Utgangspunktet var den amerikanske kunstneren John Tullins sitt utsagn om at "Ni av ti liker sjokolade og den tiende personer lyver alltid". Å bruke sjokolade som tema måtte da bare bli en suksess! Et samarbeid ble inngått med Garstang videregående skole, den lokale ungdomsklubben og en gruppe som kaller seg Global Issues Group, på temaet sjokolade. Videre begynte de

å samarbeide med et sjokolade-kooperativ i Ghana som har delvis eierskap i Day Chocolate Company som produserer den Fairtrade-merkede sjokolade Divine.

Lederen for Global Issues Group startet opp et teaterprosjekt som skulle ta for seg sammenhengen mellom rettferdig handel og slavehandel; det første som et handelssystem som letter lidelse og det siste som et handelssystem som skaper lidelse. Slavehandelen linket Garstang med Ghana. Lancaster, nabobyen til Garstang, var det området som var fjerde største på slavehandel i Storbritannia. Lancaster og Ghana var slik sett to punkt på det berømte slavehandelstriangelet. Resultatet av dette prosjektet var teaterstykket "Hidden Brutality" som mange i Garstang ble vitne til og som ble vist i Ghana sommeren 2001. Dette førte igjen til at det ble inngått et vennskapsamarbeid mellom Garstang og landsbyen New Koforidua i Ghana.

RETTFERDIG FROKOST

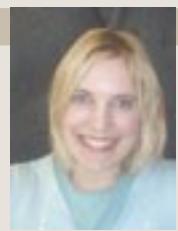
Det endelige gjennombruddet for rettferdig handel i Garstang kom ikke før gruppen bestemte seg for å invitere til "rettferdig frokost" i mars 2000. Garstang er et bygdesentrums med mange bønder i omegnen. Siden Oxfam først relevansen av rettferdig handel for de lokale bøndene som også ønsket en rettferdig pris for produktene sine, besto frokosten av både rettferdig handlede og lokalproduserte varer. Ordføreren, rektorer, prester, kjøpmenn og bønder ble invitert og målet med frokosten var å få gjestene til å forplikte seg til å kjøpe Fairtrade varer og støtte kampanjen for at Garstang skulle erklares som Rettferdig handelsby – den første i verden.

Som avslørt allerede i begynnelsen av artikkelen, har denne historien en lykkelig slutt! I april 2000 vedtok et folkemøte nesten enstemmig at Garstang skulle bli en rettferdig han-

delsby. Da hadde hele 90 % av de vel hundre næringsdrivende i byen forpliktet seg til å kjøpe varer fra rettferdig handel - og til å selge dem, dersom det var naturlig innenfor deres bransje. Hvis man i dag kjører inn til byen fra sørsiden, blir man møtt med et stort skilt som sier: "Velkommen til Garstang! Verdens første Rettferdig Handelsby". Politikere, idealister og journalister kommer på besøk for å høre den inspirerende historien og ta en prat med ildsjelene som aldri ga opp.

Mari Sager

er seniorrådgiver i Stiftelsen Idébanken

Stiftelsen Idébanken

– et kunnskapsmiljø for framtidens diskusjon

Stiftelsen Idébankens formål er å medvirke til samfunnssendringer der miljø, ressursansvar og sosiale mål prioriteres framfor materielt og økonomisk nivå. Vi fremmer en bærekraftig utvikling ved å formidle erfaringer og resultater fra lokale eksempler fra hele Norden.

Idébanken samler folk på tvers av aktørgrupper og vante skillelinjer. Her brukes ulike kreative dialogteknikker som framtidswerksteder og kafédialoger for å gjøre samtalene nyskapende og handlingsrettede. Utvikling av framtidsbilder i slike sammenhenger bygger bro mellom det langsigtede tidsperspektivet og målet om å starte de første skritt i riktig retning her og nå.

Idébanken vektlegger balansen mellom sosiale, økologiske og økonomiske hensyn. Idébankens hvelv rommer hundrevis av gode eksempler på at slike hensyn er fulgt i praktisk handling, både av lokal forvaltning, næringsliv og sivilsamfunn: www.idebanken.no

CULTURAPRISEN 2006

Årets Culturapris går til Stiftelsen ØkoPomorka, som jobber med økologi i Nord-vest Russland, Polen og i Norge. De jobber spesielt med kvinnebønder i nord og bygger nettverk på grasrotnivå. Kompetanseoppbygging og erfaringsutveksling er viktige elementer i arbeidet. Utdelingen vil finne sted i november. Vi kommer tilbake til Øko Pomorka i neste nummer av Pengevirke.

Styremedlemmer i ØkoPomorka. Fra venstre: Torill Torgnes, Teril Mentzoni, Trygve Sund og Kleo Delaveris.

NYTT SPARETILBUD – PENSJONSKONTO

Fra 12. mai er skattefradraget for individuell pensjonssparing "IPA" falt bort, og de av våre kunder som har IPA-konto har fått melding om dette. Vi har imidlertid fått henvendelser fra kunder som etterlyser et tilbud for pensjonssparing, og har derfor opprettet et nytt kontotilbud som skal dekke dette behovet.

Pensjonskonto er en konto beregnet for langsiktig sparing. Bindingstiden er 10 år fra første innskudd på konto. Renten er for tiden 2,75%. Renten gjelder fra første krone. Ved uttak før det er gått 10 år belastes 3% dekort.

Det er ikke knyttet noe skattefradrag til sparingen, og beløpet skal følgelig heller ikke beskattes når det kommer til utbetaling. Det er ikke noe krav til minimum sparbeløp eller faste innbetalinger, du sparer så mye eller lite som du ønsker. Pengene kan utbetales alt på en gang, eller med månedlige beløp etter avtale.

NYTT PÅ CULTURAS NETTSIDER KONTOÅPNING PÅ NETT

Nå er det mulig for privatpersoner å opprette konto direkte fra Culturas nettsider, uten å gå veien om et papirskjema. Fyll ut nødvendig informasjon på skjermen og send den med et klikk. Opplysningene sendes kryptert til Cultura, så det er ingen fare for at personopplysninger skal komme på avveie. Kundene aksepterer kontoavtalene elektronisk, så vi unngår unødig bruk av tid, papir og porto. Det er selvsagt fremdeles mulig å sende kontosøknad på papir, for den som ønsker det.

IBAN-KALKULATOR

Hvis du skal motta penger fra utlandet inn på din konto i Cultura Bank, trenger du et IBAN-nummer (internasjonalt bankkontonummer). Det er nå lagt ut en IBAN-kalkulator på våre nettsider, så du enkelt kan finne ditt IBAN-nummer.

PRESENTASJON AV UTLÅNSPROSJEKTER

Når du kommer inn på www.cultura.no skal du heretter møte et av Culturas utlånsprosjekter på forsiden. Et nytt prosjekt hver gang du åpner siden. Et bilde og en liten tekst illustrerer hva du er med på å skape når du er kunde i Cultura Bank. (Vil du se flere prosjekter, klikk på oppdater-knappen.)

PERSONALNYTT ANSETTELSE

Aasta Eik-Nes er ansatt som medarbeider i kundeavdelingen i Cultura Bank. Aasta kommer fra Karmøy og har tidligere erfaring fra bl.a. bibliotek.

NETTBANKNYTT

Nettbanken er i løpet av august/september forbedret med flere nye funksjoner. De viktigste endringene er:

- **NYTT FORFALLSREGISTER**

Tidligere måtte en gå inn på hver enkelt konto for å se hvilke regninger som var registrert. Nå kan en se alle regninger og faste overføringer, i samme skjermbilde. Det er også mulig å velge å se regninger for bare en konto. Forfallsregisteret er gjort lettere tilgjengelig, med egen fane på hovedmenyen.

- **BETALING MED OG UTEN KID**

Betaling med og uten KID gjøres nå fra samme skjermbilde. En kan fylle ut enten KID-nummer eller meldingsfeltet, men ikke begge deler, da får en feilmelding.

- **KVITTERING**

Du kan nå skrive ut kvittering for en regning som er betalt via nettbanken.

GARANTIORDNING FOR SMÅ OG MELLOMSTORE ETABLERERE

Fra 1.1.06 er Cultura Bank sammen med stiftelsen Microinvest kommet med i en garantiordning for mikrolån som administreres av det Europeiske Investeringsfondet (EIF).

Garantien, som dekker 75 % av eventuelle tap på mikrolån, gjelder både for den del av lånene som gis gjennom Microinvest til deltakere i nettverksgruppene og de lån som gis direkte til Culturas kunder. I EU defineres et mikrolån som et lån til en bedrift med under 10 ansatte og et lånebeløp på maksimalt 25 000 Euro eller ca 200 000 kroner. Løpetiden for lånet skal minst være 18 måneder.

Cultura Bank er en av stifterne av Microinvest, som gir mikrolån til små etablerere. En stor del av disse er flyktninger og innvandrere.

Blant prosjektene som omfattes av EIF-garantien, finner vi stor variasjon når det gjelder formål. Mange av bedriftene er enkeltmannsforetak. Mangfoldet kan illustreres med noen prosjekteksempler fra de siste månedene:

Tesfaye Dinsa Wado er mannen som tjener penger på det andre har kastet. En svært effektiv gjenbruk av brukte sko og klær blir til når han eksporterer containere fulle av sko og klær til Tanzania, hvor kontaktnettverket hans omsetter varene. Lånet sikrer transport og løpende kostnader som framover vil bedre lønnsomheten, samtidig som norsk overforbruk får nye ben å gå på...

Otens Evans Oseki driver import av hip hop og skate klær som han selger fra egen butikk i Tønsberg. Lånet gjør det mulig å heve fortjenesten ved å drive engrossalg til andre butikker i tillegg, og han starter også med nye produkter som sko, smykker og alt innen hip hop og skate kulturen.

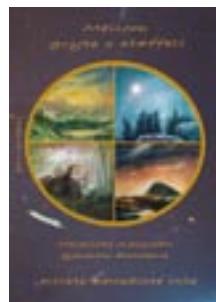
ET UTVÅL AV NYE UTLÅN

Bente Westergaard starter økologisk kafé i Resonance-senteret, et trenings- og terapisenter i Sørkedalsveien i Oslo. Her får du økologisk fastfood gourmetmat med lav GI. Bente er en vel-establert gourmetkokk innen økologisk mat og har skrevet kokeboken "Grønn gourmet".

Bildeleringen BA og Trondheim Bilkollektiv er to bildeleringer / bilkollektiver som har valgt å finansiere sine biler i Cultura Bank. Begge har investert i nye biler siste kvartal.

Elise Selj driver rammeverkstedet "Rammegalleriet", som ligger i Theresesgate i Oslo. Elise overtok som eier sommeren 2006. Verkstedet har eksistert i 30 år og er godt kjent i nærmiljøet. Elise rammer inn kunst og minner og legger stor vekt på det håndverksmessige.

Kirsti Benedicte Wie holder på med bokprosjektet "Mellom gryte & stafeli", med undertittel "maleriske matgleder gjennom årstidene." Pengevirkes redaksjon håper å kunne omtale den ferdige boken med vegetariske matoppskrifter, poesi og vakre malerier i julenummeret.

"NYTT FRA CULTURA"

til Culturakunder som ikke får Pengevirke

Hvis du ikke abонnerer på bladet, men ønsker å lese "Nytt fra Cultura" på papir, må du enten kontakte Cultura Bank og bestille Pengevirke eller skrive ut "Nytt fra Cultura" fra Culturas hjemmesider, der nye utgaver av Pengevirke legges ut som pdf-filer. Det praktiseres frivillig abonnementsbetaling for Pengevirke.

For mye post fra oss? Hvis du ikke ønsker å motta bladet, eller du får for mange eksemplarer, kontakt Cultura Bank på telefon 22 99 51 99 eller cultura@cultura.no.

Abonnement på Pengevirke. I Norge kan abonnement på Pengevirke tegnes ved å kontakte Cultura Bank. Bladet finansieres ved frivillig fastsatt abonnementsavgift. Selvkost er ca. kr 150,- pr. år. Beløpet kan innbetaltes til konto 1254.96.00555, adresse Cultura Sparebank, Postboks 6800 St. Olavs plass, 0130 Oslo. Merk giroen "Pengevirke 2006".

FRIKØB AF FORSKNINGSFACILITETER

Biodynamisk Forskningforening ønsker at købe forskningsfaciliteter af Landsbyfonden Hertha Levefællesskab. Ved at købe lokaler vil foreningen få huslejen ned og få adgang til forskningsfaciliteter i perioderne mellem de enkelte forskningsprojekter. Idéen er at købe lokaler med en slags salgsklausul, så foreningen kan frigøre midlerne igen. Få mere information her:

Biodynamisk Forskningsforening
Landsbyvænget 7, Herskind, 8464 Galten
Tlf.+45 86 95 48 20, mail@biodynamisk-forskning.dk

VERDISAMVIRKE

- En sikker fremtid for norsk landbruk

Dette er tittelen på en artikkel Dag Hauffen har skrevet. Hauffen er inspirert av Schumachers tanker om riktig bruk av jorden. Han mener det er behov for felles fornuftig samhandling mellom produsenter og forbrukere. Spørsmål om forholdet mellom mulige driftsformer, produktkvaliteter og oppfatninger om priser gir grunnlag for et samarbeid mellom partene. Artikkelen kan leses på www.verdisamvirke.no.

VELDEDIGHETSMASKIN

Grieg Foundation eier 25% av alle selskapene i Grieg Gruppen. Dette innebærer at hver fjerde utbyttekrone går til et samfunnsnyttig formål. I fjor ble dette 30 millioner. Mye av pengene går til SOS-barnebyer, men i fjor finansierte de også en redningsskøyte og støttet kultur og medisinsk forskning. Skipstreder Elisabeth Grieg sier til A-magasinet at de 900 medarbeiterne er stolte over å gi bort så mye penger og at dette gir dem lyst til å yte litt mer. Den norske Finansavisen har kalt fondet en veldedighetsmaskin.

Håndsydde T-skjorter fra Isandi

KONFIRMASJONSGAVEN GIKK TIL WWF

Da da Mari Jerstad (14) skulle konfirmere seg, valgte hun å ønske seg penger til WWF-s prosjekt for å redde den truede Mara-elva i Tanzania og Kenya. Resultatet ble 8 350 kroner til prosjektet. Hun håper å kunne inspirere andre til å gjøre det samme. Pengevirke bringer herved ideen videre. (Kilde: Verdens Natur)

JENS LYSDAL: IT'S ALMOST LOVE.

DANSK SOLOALBUM MED INTERNATIONALE STJERNEMUSIKERE

Robbie Williams' guitarist og Lou Reed's trommeslager spiller med på Jens Lysdals nye soloalbum *It's Almost Love*, Cope Record. Nogle læsere husker måske Jens Lysdals for hans og Laura Illeborgs fine koncert på Merkurs seneste generalforsamling 2006 i Byens Lys på Christiania.

De 11 sange på *It's Almost Love* stikker stilistisk i alle mulige retninger. Inspirationerne er mange og brede, men alligevel smelter det hele sammen på det nye album, takket være Jens Lysdals bredt favnende musikalske kompetencer og hans fantastiske stemme.

KÆRLIGHED VS. BYTTEFORHOLD

Albummet handler om integritet og nærvær – eller måske manglen på samme. Vi vil altid være et andet sted, og vi ønsker altid, at vores hverdag ser lidt anderledes ud”, siger Jens Lysdal, der prikker til den småborgerlige definition på kærlighed: ”Jeg synes, at mange mennesker har en lidt lemfældig omgang med begrebet kærlighed. Ofte er parforhold dybest set et velfungerende bytteforhold mere end det er et egentligt kærlighedsforhold. Og det er jo helt fint. Problemet opstår, når man forveksler det med kærlighed og har forventninger til det som om, det var det. Min pointe er, at der ikke behøver at være tale om ægte kærlighed bare fordi man deler adresse og friværdi”. Deraf albummets titel: ”*Its Almost Love*”.

It's Almost Love, Cope Records. 25. September 2006.

NYTT FRA EKOBANKEN

26. – 27. oktober arrangeres Lokaløkonomidagene ved Växjö universitet. Årets tema er: Hvordan kan bærekraftige lokale økonomier stimuleres? I år legges det særlig vekt på det internasjonale perspektivet. På programmet står blant annet en orientering om to av EU kommisjonens finansielle produkter, JEREMIE (Joint European Resources for Micro-to-Medium Enterprises) og JESSICA (Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas). Dessuten presenteres mange interessante svenska "gode eksempler" på lokalt utviklingsarbeid og finansieringsløsninger.

www.ekobanken.se

MER ØKOLOGISK MAT PÅ KAFEER OG RESTAURANTER

Det blir stadig flere spisesteder som serverer økologisk mat i Norge. Bladet Ren Mat fant 60 spisesteder med økologisk mat, da de tidligere i år gjorde en landsomfattende undersøkelse. Flest er det i Stavanger, Oslo og Trondheim.

INTERNASJONAL KONFERANSE OM MIKROKREDITT

9. - 10. november 2006 arrangerer Nettverkskreditt BA sammen med det Europeiske Microfinans nettverket en stor internasjonal konferanse om mikrofinans og næringsetablering blant innvandrere, knyttet til verdiskaping og integrering i Europa. Her blir spennende diskusjoner og kulturelle opplevelser - smakebiter fra inn- og utland - praktisk nettverksbygging, og ikke minst møte med nyestablerere.

Les mer på www.nettverkskreditt.no

KUNSTHÅNDVERKS-PRISEN 2006

er tildelt Isandis designer og kunsthåndverker Franz Schmidt

Franz Schmidt fikk prisen for sitt arbeid med å utvikle håndsydde T-skjorter basert på gjenbruk, i samarbeid med kunstprosjektet Monkeybiz sin "Wellness clinic" (hiv-aids rådgivningssenter) i Cape Town. Isandi selger fair-trade produkter fra afrikanske produsenter. Produktene er i stor grad basert på gjenbruksmaterialer. (se artikkel i Pengevirke 1/06)

www.isandi.no

PUG – NETTBUTIKK MED ØKODESIGN

Nytt av året er den norske nettbutikken www.pug-store.com, der du kan kjøpe økodesign-produkter. De to gründerne bak Pug-Store, Cathrine Dehli og Ina Aspestrand, er sivilingeniører, med sans for bærekraftig produksjon. De ser etter produkter som har lang levetid, bruker lite materialer og forsvinner lett. Et morsomt produkt er bager av resirkulerte seil, der hver bag har sin historie, på innsiden kan du se hva slags båt og hva slags seil bagen stammer fra og hvor båten har seilt.

Håndsydde T-skjorter fra Isandi

SAUDA - NORGE S FØRSTE FAIRTRADE-KOMMUNE

av Jannike Østervold

Onsdag 23. august ble Sauda erklært som første norske Fairtrade-kommune.

Dette preger hele bybildet. Dagligvarebutikkene har et godt utvalg av Fairtrade, og kafeer, barer, restauranter og hoteller tilbyr deg Fairtrade-merket kaffe. De fleste lokale bedriftene er gått over til å servere Fairtrade-merket kaffe på sine kontorer, og de har Fairtradelogoen synlig i vinduene.

Med tanke på fremtiden er det særlig gledelig at skolen har påttatt seg å gi elevene opplæring i Fairtrade, slik at de blir kjent med ordningen og forstår hvorfor den er viktig.

Flere andre norske kommuner ligger i startgropen. På Unge Venstres hjemmesider finner du en status over arbeidet. Når dette skrives er kampanjen i gang i Elverum, Hamar, Gjøvik, Lillesand, Egersund, Sandnes, Haugesund, Bergen og Moss, mens Oslo, Tromsø og Stavanger har saken under behandling i kommunen.

Da Garstang (se egen artikkel om dette) erklærte seg som den første Fairtrade-byen i 2000, hadde Storbritannia omtrent det samme vareutvalget som vi har i Norge i dag, og en tilsvarende omsetning. Nå, bare seks år etter, er Storbritannia det

Ordfører Laura Seltveit mottar beviset på at Sauda er blitt en Fairtrade-kommune

store forbildet for de andre landene som har merkeordningen, med omtrent 2000 varer og en omsetning på omtrent 200 millioner pund.

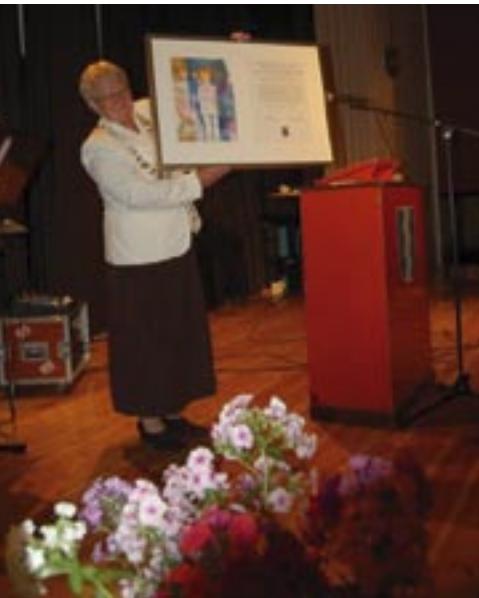
Max Havelaar har formulert fem grunnleggende kriterier som må oppfylles for å få status som Fairtrade-by:

- Det må dannes en lokal styringsgruppe som har ansvaret for å drive arbeidet fremover. Styringsgruppen kan bestå av hvem som helst i kommunen - jo større bredde jo bedre, men det må være en representant fra kommunen.
- Kommunestyret eller bystyret må gjøre et vedtak om å støtte Fairtrade, og servere Fairtrade-merket kaffe og te til sine ansatte og på møter.
- Et utvalg av Fairtrade-merkede produkter må være tilgjengelig for forbrukere i lokale butikker og serveringssteder.
- Fairtrade-merkede produkter må benyttes i et visst antall lokale bedrifter, skoler, kirker eller lignende.
- Det skal drives et aktivt informasjonsarbeide i kommunen.

Kilder:

Du kan få vite mer om dette:
www.maxhavelaar.no
www.ungmakt.no

Foto: Fairtrade Media

FAIR TRADE BYGGER BRO MELLEM FORBRUGERE OG PRODUCENTER

Af Lone Froholdt og Pernille Poulsen

De danske fair trade butikker er med til at bygge bro mellem marginaliserede producenter i syd og forbrugere i vesten

BUTIKKERNE

Forestil dig en organisation med 2.700 butikker og 100.000 ansatte. Det lyder som Hennes & Mauritz, men faktisk er der tale om netværket af fair trade butikker i Europa, NEWS!*

I Danmark har vi syv fair trade butikker og en række fair trade shop in shops. I butikkerne kan forbrugerne købe fair trade varer og samtidig få oplysninger om producenternes vilkår. Ofte arrangerer butikkerne foredrag, besøg fra producenter eller udstillinger. Butikkerne samarbejder med importøerne om at markedsføre produkter fra udviklingslandene, ligesom de deltager i danske og udenlandske oplysningskampanjer.

PRODUCENTERNE

Producenterne i Asien, Afrika og Latinamerika er ofte forenet i kooperativer, hvor de samarbejder om produktion, transport og afsætning af deres produkter. Ofte samarbejder de også om at bygge skoler, forbedre infrastrukturen og andre projekter, som kan udvikle deres lokalsamfund og forbedre situationen for utsatte grupper som kvinder, børn eller handicappede. Hvis produktionen foregår i private virksomheder, er arbejderne organiserede, så de har indflydelse på deres arbejdsvilkår. Mange organisationer tilbyder desuden uddannelse og rådgivning til producenterne, hvor de lærer om produktudvikling, prisfastsættelse, organisationsopbygning og andet der kan forbedre deres situation. For producenterne betyder fair trade en større grad af stabilitet og tryghed, så de kan udvikle

sig og ikke bare overleve. På www.fairtrade.dk kan du læse mange historier om vores producenter og hvad fair trade har betydet for dem.

På europæisk plan spiller fair trade butikkerne en stadig større rolle. Handel på fair trade vilkår betyder at vi som forbrugere ikke behøver at bekymre os om de fodspor vi efterlader i de lande vores varer produceres i. For producenterne betyder fair trade udvikling både for den enkelte og for lokal-samfundet på længere sigt.

MÆRKNING OG KONTROL

Max Havelaar Fonden kontrollerer varer som bananer, kaffe, te og sukker, og på disse kontrollerede varer sættes der et Max Havelaar mærke. Der er dog stadig rigtig mange varer som Max Havelaar ikke har kapacitet til at kontrollere, men som Fair Trade Danmark alligevel betegner som fair trade varer. For at sikre at fair trade principperne efterleves vurderes disse varer på baggrund af detaljerede oplysninger fra importøren og producenterne.

*NEWS! = Network of European WorldShops

Lone Froholdt:

Butiksconsulent Lone Froholdt

Tlf. 70 21 17 71, e-mail: lone@fairtrade.dk

BJERKEM NATUR OG KULTUR

Bjerkem Natur og Kultur tar vare på den norske kulturarven. Her finnes lokalprodusert mat, gode historier, hjemmelaget øl, folkedans og julespill, og bedrifter og foreninger kan holde konferanser og møter i inspirerende omgivelser.

av Christine Bakke

På gården Øver-Bjerkem utenfor Steinkjer holder firmaet Bjerkem Natur og Kultur til, sammen med Bunadburet og Bjerkem-Ressem økologiske samdrift. Her er man opptatt av å ta vare på lokale tradisjoner, ikke av nostalgiske grunner, men for å bruke det som en ressurs inn i framtiden. En fransk kokk lager i samarbeid med Bjerkem-folket og "Kompetansenavet for småskala matproduksjon" mat og matprodukter basert på kjøtt og fisk, korn og melk, sopp, bær og vilt ut fra lokale matskikker. De har til og med brygget sitt eget øl, og i 2005 ble Bjerkem tildelt hedersprisen Olavsrosa av stiftelsen Norsk Kulturarv.

Gjennom et samarbeid med flere aktører i Nord-Trøndelag kommer det både turister og konferansegjester til gården. Hvert år settes det også opp et julespill som har hatt stor suksess. Gjennom en slik utadvendt aktivitet gir de mange mennesker muligheten til å få et blikk inn i den trønderske kulturhistorien. Dette er ikke noe museum; moderne konferan-

sefaciliteter og profesjonelle konsulentjenester tilbys sammen med folkeeventyr og dans. Bjerkem Natur og Kultur presenterer skreddersydde opplegg for alt fra lokale interesseforeninger til store bedrifter, og tar utgangspunkt i historiefortelling og den kulturelle ballasten, for det er i følge Johan Einar og Torunn på Bjerkem Natur og Kultur det som motiverer oss til å handle. For å skape motivasjon og læringslyst, må fornufta gå hånd i hånd med følelsene.

Maten utgjør en komponent, historiefortelling en annen. Med en sterk bevissthet om hvor man kommer fra, er tanken at man lettere skal kunne virke konstruktivt i en globalisert verden.

Fakta:

www.bjerkem.com

Osnat, Finn og Evelyn - klare til å levere ukens kasser.

”ØKOLOGISKE MATKASSER” FRA HURUM

Av Diana Veidmane-Lampe

Et miljøvennlig initiativ for distribusjon av kortreist, økologisk mat.

Mange er opptatt av hva de spiser, men får ikke alltid tak i de økologiske grønnsakene de kunne tenkt seg. Økologiske matvarer må ofte kjøpes inn i større kvanta og transporteres langt. Dette var bakgrunnen for at Finn Dale Iversen og Osnat Steinhardt startet ”Økologiske matkasser” på Hurum/Røyken, sammen med gode medhjelgere. Deres misjon er å få flere til å bruke økologiske matvarer fra sitt eget nærmiljø.

Finn har i mange år drevet med økologisk/biodynamisk landbruk. Osnat, som opprinnelig kommer fra Israel, så store muligheter i å ta i bruk det lokale nettverket som finnes på Hurum og Røyken.

Finn leverer grønnsaker og melkeprodukter, og i tillegg kjøper de inn lokale varer fra flere økologiske/biodynamiske bønder. Kassene distribueres til noen få hentesteder. De har bevisst valgt å ikke ha distribusjon over hele fylket, men holder seg innenfor et område med radius på 20 minutters kjøring, for å ta hensyn til miljøet. Eksempel på hentesteder er Steinerskole/barnehage – der står kassene klare til avhent-

ting 1 gang i uken, med oppskrift på hva en kan lage av de forskjellige grønnsakene.

Grønnsakene er høstet samme dag eller dagen før. Innhold i matkassen varierer etter årstiden. Mye frukt om sommeren og mer grønnsaker til høsten. Kassene finnes i 2 størrelser.

Ordningen har i dag ca. 37 abonnenter.

Cultura Bank ønsker Økologiske matkasser velkommen som ny kunde, og håper at deres eksempel kan inspirere andre til å organisere lignende ordninger i sitt lokalmiljø.

Fakta:

For mer informasjon om ”Økologiske matkasser”, kontakt Osnat Steinhardt.

E-post: steinhardto@tele2.no Telefon: +47 31 28 09 00

KYSTMAT SELJE

av Christine Bakke

I bygda Selje blir kystgeit og økologisk lam tilberedt etter gamle oppskrifter og resultatet blir delikat ferdigmat med tradisjon, basert på førsteklasses råvarer.

I den lille bygda Selje har Dag Austring og Svein Rekdal startet "Kystmat Selje DA", som skal kjøpe råstoff fra lokale bønder og produsere ferdigmat for salg og servering lokalt og nasjonalt.

Kystmat Selje tar utgangspunkt i lokale mattradisjoner og gamle oppskrifter. Prosjektet har vært forberedt og planlagt siden 2003. Høsten 2006 starter produksjonen, med finansiell hjelp fra Innovasjon Norge og Cultura Bank. Bak initiativtakerne står familiemedlemmer og venner fra flere generasjoner parat til å støtte opp, med både førstehånds kunnskap om mattradisjon og med arbeidshjelp i travle perioder.

Produktene deres vil ha en unik profil gjennom at de bruker kystgeit og økologisk sau/lam. Kystgeita er sjeldent, og det er bare ca. 150 avlsdyr igjen, så dette blir et eksklusivt alternativ til dusinvaren i butikkene. Kjøttet kjøpes fra lokale produsenter, og Kystmat Selje er opptatt av at produsenten skal få en god pris for varene sine.

Både fastboende og turister i bygda og matentusiaster i de større byene er tenkt som kunder. Kystmat Selje kommer både til å servere på arrangementer og selge i butikker. Gründerne er spente foran oppstarten, men overbeviste om at de vil lykkes, med sin satsning på kvalitet.

Om pengar

for pengar kan ein få alt, heiter det.

– Nei, ein kan ikkje det.

Ein kan kjøpa seg mat, men ikkje mathug

dropar, men ikkje helse

mjuke senger, men ikkje svevn

lærdom, men ikkje vit

stas, men ikkje venleik

glans, men ikkje hygge

moro, men ikkje glede

kameratar, men ikkje venskap

tenrarar, men ikkje truskap

gråe hår, men ikkje ære

rolege dagar, men ikkje fred.

Skalet av alle ting kan ein få for pengar.

Men ikkje kjernen; den er ikkje for pengar fal

Arne Garborg

Arne Garborg (1851 -1924). Norsk forfatter og kulturpersonlighet. Regnes som grunnleggeren av nynorsk litteratur. Noen av hans mest kjente verk er Haugtussa, Læraren, Fred og Bondestudentar.

SYDAFRIKA 2006

– UNGE, VERDEN ER BANGE FOR

Af Nina Høst-Madsen

‘De er kriminelle’, ‘de har ingen respekt for kvinder’, ‘de er med i bander og går med kniv’. Unge, verden er bange for, lever overalt – de mærker udelukkelsen fra det dominerende samfund når de skal have job, når de går i skole og fra omtale i medierne. Nogle danner negative forventninger om sig selv – og får aldrig gjort op med samfundets på forhånd afsagte domme om dem:

Livet i Cape Flats, Sydafrika Hvis deres liv skulle illustreres i en film, ville der være en kæmpe gennemsigtig bobbel omkring hele det store område, hvor de bor. Et sådan sted er Cape Flats, som ligger udenfor Cape Town. Her bor 3 millioner mennesker, der på én gang er en del af det demokratiske Sydafrika, og som samtidig er lysår væk fra at tage del i den sociale og økonomiske udvikling. Som om de var sat i isolation på ubestemt tid. De unge oplever efterslæbet fra apartheid, selvom de burde være sluppet fri fra det, da Sydafrika blev demokratisk i 1994.

Sally er 16 år. Hun har allerede været igennem en hård periode i sit liv, hvor hun droppede ud af skolen og begyndte at tage stoffer. Der var økonomiske problemer derhjemme og ikke nok mad. Sådan er livet ofte for de unge i Cape Flats. Teenagegraviditeter, voldtægter, mord, overfald, stoffer. Lev stærkt – dø ung. Det er en hård hverdag, når man er 16, og det er svært at se en fremtid.

PROJEKTET 2006

I år støtter Operation Dagsværk de unge i Cape Flats med at komme med i den positive udvikling, landet oplever. Projektet ‘Viden til at vælge’ kvalificerer de unge til at tage bevidste

Fakta:

- Merkur samarbejder med Operation Dagsværk om en Dagværkkonto for unge mellem 15-24 år. OD får 100 kr. i støtte af Merkur årligt, for hver konto, der oprettes.
- Siden 1985 har 415.000 danske elever samlet ca. 100 millioner kroner ind til dagsværks uddannelsesprojekter.
- Operation Dagværker samler ind til årets projekt den 8. november 2006. Du kan støtte ved at hyre en dagsværker.

Læs mere her www.od.dk

valg for deres fremtid. Projektet skal reducere kriminalitet, stofmisbrug og HIV/AIDS blandt de unge.

SAMARBEJDSPARTNERE 2006

Den sydafrikanske samarbejdsorganisation er Prosperity Youth Centre (PYC), der har mere end ti års erfaring med kriminalpræventivt arbejde blandt utsatte unge, fængselsindsatte og deres familier i Cape Flats. Den danske samarbejdsorganisation er Sydafrika Kontakt. Sydafrika Kontakt har mere end tyve års erfaring fra det sydlige Afrika, hvor de har støttet kampen mod apartheid og arbejdet for menneskerettigheder og demokrati.

Uddannelse er hjælp til selvhjælp. Derfor arbejder Operation Dagsværk for at forbedre unges uddannelsesmuligheder i fattigere dele af verden. Målet med vores oplysningsarbejde er at få unge i Danmark til at engagere sig i den virkelighed, som børn og unge lever med rundt om i verden.

Vær med på Dagsværkdagen onsdag den 8. november 2006! Årets projekt gennemføres af Sydafrika Kontakt i samarbejde med den lokale samarbejdsorganisation i Sydafrika, Prosperity Youth Centre.

TAG MONOPOL PÅ DIN MUSIK

Af Louise Lykke

Mange drømmer om det, men de færreste holder til det i længden. For Jens Lysdal er livet som selvstændig musiker et spørgsmål om at brænde nok for sagen. Skab unik musik og lær at leve på en sten, lyder rådet til andre, der drømmer om musik som karrierevej.

"Musikbranchen er egentlig ikke så meget anderledes end andre brancher. Det gælder om at skabe noget unikt. At tage monopol på sin musik. Hvis dit mål begrænser sig til at komme til at spille som dine idoler, løber du utvivlsomt sur i det på et tidspunkt. Du skal virkelig være drevet af lysten til musikken og forsøge at skabe noget unikt," fortæller musiker Jens Lysdal, der netop nu er pladeaktuelt med udgivelsen "It's almost love".

En plade, der har fået selskab af Robbie Williams' guitarist og Lou Reed's trommeslager og som i første omgang udkommer i 2000 eksemplarer til det nichepublikum, som Jens Lysdal har opbygget gennem 25 år som selvstændig musiker. Selv har han investeret en kvart million af egne sparepenge i udgivelsen, der har været tre år undervejs.

SKYLDER IKKE EN KRONE

Og nej han har aldrig lavet musik for pengenes skyld, og medmindre man er blandt de få musikere herhjemme, der virkelig bruger igennem, bør motivationen være lystbetonet frem for økonomisk, råder han.

"Noget af det første du lærer at leve med, er et meget lavt budget, så hvis du har nogen tanker om en stabil familieøkonomi, er det ikke denne vej, du skal gå. Du skal virkelig ville musikken og ikke gå særligt meget op i materialisme. Jeg skylder f.eks. ikke en krone og lever meget billigt. Det er muligvis helt åndsvagt ikke at skynde penge, men det er, hvad mit nervesystem kan klare," siger han.

Selv om den teknologiske udvikling på mange måder har gjort det lettere at være selvstændig musiker i dag, er konkurrencen i branchen blevet skærpet de senere år.

"Der er rigtig mange om budet - især efter Rytmisk Musikkonservatorium er kommet til og spyttet 50 musikere

ud om året. Dertil kommer at teknologien godt nok har gjort det lettere at udbrede og markedsføre musik, men den har samtidig skærpet konkurrencen. De fleste kan for relativt få penge lave deres egen musik på computeren i dag," fortæller han.

DU SKAL SELV LEVERE VAREN

Radiokanalerne får også et en stadig større strøm af cd'er fra danske musikere, ligesom de store pladeselskaber er knap så risikovillige som tidligere.

"For mig at se er det spild af tid at banke døre ind. Pladebranchen er anderledes end år tilbage. Det er ikke sådan, at selskaberne bare tager et navn ind og poster en masse penge i det og udvikler det. Du skal i høj grad komme med varen selv. Musik går hurtigt, og de store selskaber regner slet ikke med, at man er der tre plader senere," fortæller han.

Belært af egne erfaringer er faglig dygtiggørelse heller ikke nok for at bruge igennem kommersielt.

"Da jeg var yngre, troede jeg, at hvis jeg blev rigtig dygtig og lavede rigtig god musik, så ville den være der. Det er en fejlslutning, som mange musikere begår. Og de gode anmeldelser kan du sende til din mor, for som nichemusiker rykker de ikke nok. Det skal kombineres med en høj grad af synlighed, som du i høj grad selv må få op og køre, hvis det virkelig skal batte," siger han, og uddyber, at netop det at sælge sig selv kan være en udfordring, mange ikke umiddelbart tænker på.

SYNLIGHED AFGØRENDE

"Jeg oplever dog, at nye i branchen er mere opmærksomme på det, end jeg selv var, da jeg startede op. Jeg skulle både opdage det og lære det, og jeg har aldrig været særlig god til at reklamere for mig selv. Alligevel har jeg levet af min egen musik i 25 år, så hvor der er vilje og lyst er der vej," siger han og uddyber, at han dog er blevet bedre til at skærpe sit fokus på synlighed gennem årene. I dag er en relativ stor post på pladebudgettet øremærket markedsføring. Alligevel er det vigtigt at slå fast, at man ikke kan planlægge sig til en kommersiel succes, fastslår han.

"Selv de mest erfarne pladesnedkere kan jo ikke regne ud på forhånd, hvad der bruger igennem kommersielt. Og jeg tror

Jens Lysdals råd til musikværksættere:

- Spring ud i det, hvis du har lysten
- Husk at indbetale B-skat!
- Brug ressourcer på markedsføring og synlighed
- Find din egen lyd
- Vær indstillet på masser af benarbejde
- Stil få krav til økonomien i mange år
- Få revisor til at styre økonomien

forsættes på side 29

AKTUELLE BØGER

Under en mykere himmel

Av Jens Bjørneboe
Antropos 2006
ISBN 13:978-82-7940-056-1

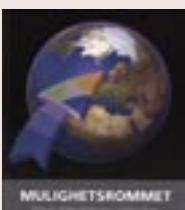
Vi lever i en tid hvor skolen presses av politikerne. Skolen skal forme mennesker som passer i det økonomiske systemet.

Allerede for 50 år siden startet Jens Bjørneboe en kamp mot dette presset. Han kjempet for en skole som ga rom for utvikling av levende og frødige mennesker.

En samling av hans pedagogiske artikler er nå kommet i en ny og utvidet utgave. Dette er en bok som både kan provosere og inspirere. Ikke alt, men det meste han skriver, er fortsatt like aktuelt.

Arne Øgaard

Mulighetsrommet

Årbok 2006
Stiftelsen Idebanken
www.idebanken.no

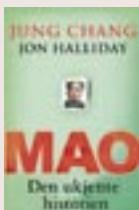
Gode eksempler inspirerer til handling

Stiftelsen Idebanken har kalt sin årbok for "Mulighetsrommet" – en meget passende tittel. For det er nettopp hva Idebanken holder på med. De skaper et mulighetsrom ved å spre kunnskap om de gode eksemplene. De hjelper oss til å se hva som er mulig å få til. Mulighetsrommet åpner seg for oss, og vi ser konturene av en verden slik den kan bli, hvis det sprer seg en større grad av omtanke og omsorg for våre medmennesker og miljøet. Idebanken gir oss tro på at når mange små aktører er villige til å endre adferd, er det faktisk mulig å forandre verden.

Årboken har fire hovedtemaer: "Energi", "Verden i lokalsamfunnet", "Demokrati" og "Utdanning og bærekraftig utvikling".

I seksjonen "Verden i lokalsamfunnet" finner vi blant annet artikkelen "Garstang – et eksempel på eksempelets makt" av Mari Sager, som vi har fått lov til å trykke i dette nummeret av Pengevirke.

Mao den ukjente historien

Jung Chang og Jon Halliday
Gyldendal Norsk Forlag
2005

Makten bak makten

Per-Aslak Ertresvåg
Koloritt Forlag 2006

Vilje til makt

Den kinesiske forfatteren Jung Chang ble 1991 verdensberømt for sin bok "Ville svaner". I 2005 utga hun en biografi om Mao Zedong sammen med sin engelske ektemann, historikeren Jon Halliday. Boken bygger blant annet på et stort antall intervjuer med mennesker som på ulike måter har hatt noe med Mao å gjøre. Denne boken utgjør nesten 700 sider med grusomheter. Den viser hvordan Mao med de forferdeligste metoder tilkjempet seg makten i Kina og deretter sökte å få innflytelse i resten av verden. Slik Mao fremstilles her, finnes det ingen medfølelse for andre mennesker. Ingen respekt for individet. Millioner av enkeltmennesker ble ofret for Maos sterke vilje til makt.

Men hvis Mao kunne tilkjempe seg makt på en slik hensynsløs måte, er det ikke da mulig at det finnes andre mennesker med en lignende legning?

Rundt oss ser vi miljøkatastrofer, kriger, nød og elendighet. Er dette bare tilfeldige hendelser som oppstår når samfunnsutviklingen kommer ut av kontroll, eller er det noen som vil at det skal være slik fordi det styrker deres makt og rikdom. Når krigene raser er det alltid noen som

tjener på å selge våpen til begge parter. Når unge og eldre passiviseres av en kommersiell underholdningsindustri og eller nye rusmidler, er det også noen som tjener på det samtidig som de selv får være i fred.

Men hvem er disse noen, og hva driver de egentlig med? Dreier det seg om hemmelige selskaper av rike forretningsmenn? Dreier det seg om en skjult ledelse bak disse som driver en okkult virksomhet? Finnes det bak disse igjen ikke-fysiske vesener som bevisst motarbeider menneskehets utvikling på jorden?

Det er lett å spørre og lett å tenke ut ulike konspirasjonsteorier. De mest fantastiske historier er blitt fremsatt opp gjennom tidene. Teorier som er blitt avvist av de fleste historikere, men slik avvisning kan selvsagt også være et resultat av konspirasjonen. Hvis vi selv skal kunne vurdere hva som er sant og riktig, må vi i det minste ha et visst kjennskap til den kunnskapen og de teoriene som finnes på dette feltet. Den norske journalisten Per-Aslak Ertresvåg har prøvd å gi en viss oversikt i boka "Makten bak makten". Dokumentasjonen i boka er ikke tilstrekkelig til å overbevise, men dette er likevel lesning som kan få oss til å stoppe opp og undres på hva som egentlig foregår, og det er henvisning til et stort antall kilder for dem som ønsker å undersøke grundigere. Noen av temaene i boken er: "Da USA's demokrati ble kuppet", "Medisinsk mafia?" "HAARP – et vær og tankekontrollsenter?" Og "Symboler – det tause språket".

Arne Øgaard

TAG MONOPOL PÅ DIN MUSIK

forsat fra side 27

faktisk ikke, at det er muligt at lave kommercial musik, hvis du ikke tænder på musikken. Da Aqua bragede igennem med "Barbiegirl" er jeg sikker på, at de selv mente, at det var et hammerfærdt nummer og ikke var klar over, at det ville hitte så stort. Du er nødt til at tage udgangspunkt i den musik, du brænder for," siger han.

Det kan dog være en fordel at have en bred musikalsk palet, forklarer han. Jens Lysdal producerer og arrangerer f.eks. også for andre musikere og er studie- og livemusiker i sammenhænge hvor andre står i front, underviser eller laver musik til film og TV ved siden af sine egne udgivelser.

"Det er klart en fordel, at paletten er bred. Og dem der henvender sig til mig, vil heldigvis også have lige præcis det, jeg kan. Og det har en selvforsværtende virkning, for der er ikke noget, jeg er bedre til, end blot at være Jens Lysdal. Det handler i høj grad om at tage monopol på sin musik og derved bliver eneleverandør," siger han.

Web design for de bevisste

LiliO Design gir deg en komplett tilstedeværelse på Internett – design, webhotell og domene – med fokus på de menneskelige sidene.

Vi verdsetter et nært forhold til deg som kunde, og er stolte av vår fokus på etisk og bærekraftig næringsliv.

Vi kan tilby deg alt fra små og enkle til store og avanserte nettsteder til hyggelige priser.

- Rediger innholdet selv
- Sider som er raske å laste ned
- Rent og oversiktlig design
- Webhotell på raske og stabile servere

Tlf.: (+47) 473 28 734
info@lilio.com
www.lilio.com

«Jeg er mer enn fornøyd!»
– Tormod Bjørnstad, Nivåmetoden AS

ØKOLOGISK SEMINAR

Sted:

Bjerkem i Henning i Nord-Trøndelag

Tidspunkt:

Torsdag 26. oktober 2006 kl 1000-1400
og utover ettermiddagen/kvelden

Hovedinndømmer:

Sigmund Kvaløy Setreng: Om verdien på jorda

Biskop Finn Wagle: Om matkvalitet, kortreist mat og global fordeling

Lars Hektoen, daglig leder i Cultura Bank: Fra penger til kultur - hvordan kan en bank bidra til et mer menneskelig samfunn? Belyst med eksempler fra Cultura Banks 10 år som norsk sparebank.

For påmelding og informasjon:
ring 959 93 569

Til salg i Hertha Levefællesskab i Herskind

Landsbyvænget 9 st., 8464 Galten

Dejlig lys, velholdt (år 2000) ejerlejlighed på 74 m².

Indeholder entré, stue/alrum m. køkken - 3 værelser - dejligt badeværelse - skur - sydvestvendt have med utsigt over ådalene.

Pris: 1.200.000 kr.

Henvendelse for aftale:

Elsa Sambuc Christensen - Tlf.: 86 95 45 63

Landsbyvænget 19C, 8464 Galten

Rækkehus på 97 m² plus vindfang og udhus under opførelse, færdigbygget maj 07. Køkken/stue, værelse og badeværelse i stueetage. Overetagen med stue, 2 værelser og østvendt terrasse.

Visse valg kan træffes af den nye ejer.

Pris: ca. 1.450.000 kr.

Boligen er en del af et byggeri, som Landsbyfonden står for.

Henvendelse:

Tommy Schou Pedersen Tlf.: 86 95 49 20 og 22 29 32 39

MIDGÅRD

Bo- og arbejdsfællesskab søger: Forstander/Forstanderpar

Midgård er et nyt initiativ for 10 psykisk udviklingshæmmede voksne, som har startet sit virke i et flot nybyggeri den 1. april 2006.

Midgård ligger i Ølsted på det idylliske Fyn ca. 20 km. syd for Odense. I landsbyen befinner der sig yderligere et bofællesskab med 10 voksne beboere, et hjem for udviklingshæmmede børn samt en dagskole med 6 specialklasser.

Midgårdens kommende beboere skal arbejde i landsbyen, halvdelen på det nye interne bageri, den anden halvdel på de eksisterende lysestøberi, landbrug- og tekstil og værksteder.

Der forefindes en dejlig lejlighed på 150 kvm på Midgård, men bopælspligt er ikke et krav.

Ansøgningsfrist den 16. oktober 2006.

Ansøgningen sendes til:

Midgård Bo- og Arbejdsfællesskab

Ølstedgårdsvæj 7 C, 5672 Broby, Att.: Anja Grage

Er der spørgsmål vedr. ansøgningen kan
Anja Grage træffes på tlf. 62 69 22 00 eller 62 69 12 11

LAND ART

er en kunstretning, der opstod i USA i starten af 60'erne.

Kunstværkerne laves af naturens materialer i samspil med naturen enten som installationer eller skulpturer. Materialerne findes på stedet eller medbringes bearbejdet eller designet form. Et LAND ART værk kan ha' alle størrelser, og det udføres og fremvises på stedet eller som indendørs fotodokumentation. Holdbarheden afgøres af vind og vejr. Støre anerkendte LAND ART kunstnere: Robert Smitson, Richard Long, Andy Goldsworthy. I Danmark kan LAND ART bl.a. ses på Tranekær Slot, hvor 21 danske og udenlandske kunstnere har skabt TICKON Skulpturpark.

LAND ART på Steensgaard Gods

- vil du afprøve dig selv som LAND ART kunstner?
- vil du bruge dine sanser?
- vil du sætte et synligt aftryk?
- vil du være med til lave Danmarks største, sjoveste, vildeste LAND ART med de mest aktive deltagere nogensinde?!
- så... gor du sådan:
- gå på opdagelse i bunkerne af "byggematerialer" med åben nysgerrighed.
- brug dine sanser, lad dig inspirere af, hvad du ser, og far i hænderne, som føles godt, sjov eller vildt at bruge som byggemateriale. Undersøg hvad stenen kan bruges til... om pinden dur til at... passer træstammen bedre til at... ligge stenen godt her... kig evt. på, hvad der er allerede er lavet på installationen og bliv inspireret.
- tag de materialer, du har valgt, med ind i det kunstneriske rum = indenfor stencirklen.
- HUSK i det kunstneriske rum MÅ DER IKKE SNAKKES.
- find det sted på installationen, hvor du synes dit "byggemateriale" passer. Måske valgte du det sted, inden du gik ind i det kunstneriske rum. Prøv dig frem, for måske skal materialet ikke være der, hvor du i første omgang troede.
- HUSK i kunstneriske rum er ALT tilladt (undtagen snak), ALT kan lade sig gøre, du kan gå ind og ud af det, så meget du vil i løbet af dagen, og du masser af tid.
- sæt dit aftryk ved at placere dit materiale med eller uden hjælpemidler (søm, skruer) så du synes, det er en del af installationen – stadig UDEN AT SNAKKE.
- installationen er færdig kl. 17 og bliver stående på engen, lige så længe vejrguderne vil
- har du spørgsmål, brug for kreative input eller praktisk hjælp, så spørg bente hovndal eller hendes assistent Charlotte Grum
- deltagelse sker på eget ansvar og for egen risiko
- rigtig go' fornøjelse!

Studiekreds om

Social republikanisme og välfärdsstaten

Nordisk Sommeruniversitet (NSU) udbyder en ny studiekreds - som starter op i år og løber tre år frem.

Social republikanisme og välfärdsstaten er titlen.

Du læse mere her: <http://www.nsuweb.net/wb/>

Eller kontakt:

Erik Christensen, Lektor,
Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning,
Aalborg Universitet, Fibigerstræde 1,
9220 Aalborg Ø, Danmark
Tlf. 96 35 81 97.

LAILA & SYMFØBIA

"En af årets særste og mest vindende cd'er"
"Det er umådeligt originalt"

Information

"Vildt overraskende dansk udgivelse"

Laila

"Jeg tror ikke, at der er nogen andre på dansk grund eller i hele verden, der lyder som Laila og hendes 12 m/k store ensemble"

Nordiske Stiftstiderne

"Wow, må man virkelig det?"
"Hendes vokale talenter er simpelthen kolossale"

danskart.dk

www.symphobia.dk

target

Livejobs:	Søn. 5. nov.	Torsdag. Studiehuset kl. 17.00	Fredag. Teaterhøjskolen kl. 20.00	Fre. 10. nov.	Aalborg. Huset kl. 20.00	Fre. 17. nov.	København. Huset Magistræde kl. 22.00	Fre. 24. nov.	Fredenicia. Det Bruneiske Pakhus kl. 21.00	Lør. 2. dec.	Vordingborg. Stars kl. 21.00	Nør. 9. dec.	Aarhus. - se kalender www.symphobia.dk
-----------	--------------	--------------------------------	-----------------------------------	---------------	--------------------------	---------------	---------------------------------------	---------------	--	--------------	------------------------------	--------------	--

bente hovendal

• billedhugger

skulpturer i træ og granit med motorsav og vinkelsliber

• installationskunstner

stedsspecifikke installationer i naturen/land art - skulpturer i haver, parker, på pladser, indendørs i restauranter, receptioner, møderum, private hjem

• motorsavskurser for kvinder

med motorsaven som værktoj og naturen som ramme etableres et udendørs værksted med kunstnerisk puls, hvor nærvær, parathed og råstyrke udfordres. Kurset arrangeres også for mænd.

• work-shops i naturen, teambuilding

træner kreative kompetencer og sanselighed for mennesker i virksomheder, faglige netværk, på messer o.a. med fokus på at genopdage kreativiteten, styrke sammenholdet, udfordre samarbejdet og synliggøre udforskede talenter

• igangsætter, tovholder, coach

for kunstneriske, kreative processer, personlig-, og faglig afklaring og udvikling

• sparringspartner

i udsmykning og indretning

www.bentehovendal.dk
tlf. +45 60 60 74 40

Cultura Bank – er en bank for deg som er opptatt av økonomi og etikk, bærekraftig økonomi, nye måter å tenke verdiskaping på.

Cultura finansierer bl.a. prosjekter som kan forbedre økosystemene, skape renere luftmiljø, gi verdige sosiale forhold, dekke behov for omsorg og gi barn og ungdom bedre oppvekstvilkår. Cultura ønsker å utvikle en ny form for bankvirksomhet. Gjennom et samarbeid med kundene skapes en pengestrøm som bevisst kan settes inn i samfunnsfornyende og miljørettede formål.

Måletningen for Cultura er å medvirke ved finansieringen av samfunnstjenlige prosjekter. Videre å bevisstgjøre holdninger til penger og økonomi slik at kapital kan styres mot reelle behov og uløste oppgaver i samfunnet.

Bankens arbeidsområde er hele landet, og banken tilstreber nærbanekontakt til sine kunder. Cultura arbeider for at etikk, moral og verdiskaping kan

innarbeides i det økonomiske liv via et nytt syn på penger, økonomi og lønnsomhet. Vi tror det er mulig å utvikle nye samfunnsøkonomiske koncepter og holdninger hvor man ikke ensidig baserer seg på egennytten som drivkraft.

Cultura samarbeider med lignende bankinitiativer i andre land, herunder også de nordiske land, og med organisasjoner som WWF og Redd Barna, Norge. Cultura har i øyeblikket en balanse på ca. 250 mill. NOK. Det er 12 medarbeidere på kontoret i Oslo.

Merkur er et holdningspræget pengeinstitut, hvor udlån sker på baggrund af såvel økonomiske som etiske, sociale og miljømæssige vurderinger.

Ved at finansiere projekter ud fra disse kriterier ønsker Merkur at påvirke samfundsudviklingen i en mere bæredygtig retning, miljømæssigt som socialt. Mange af Merkurs låneprojekter har medvirket til at inspirere andre og givet impulser til videre udvikling. Merkur ønsker således med

Udlejning/forpagtning

af catering og økologisk gårdbutik
på Nørhavegård.

Pris 7000,- kr./md.

Der medfølger brugsklart industrikøkken, med tilbehør og 4 patenterede transportable grille med en kapacitet på ca. 3-500 kuverter/stk. + 1 steak grill. Desuden gårdbutik + evt. 10 ha jord til dyrkning af grøntsager.

Omsætning i 2005 = 1.256.000,- Forventet omsætning 2006 = 1.400.000,- Overskuddet pt. ca. 500.000,-

Der er særlig gode muligheder for omsætningsforøgelse.

Forpagter vil få tilbuddt forkøbsret til forretningen/gården (+/- jorden), da vi sælger om 3 år.

Vi søger et dynamisk par, som:

- har faglig viden om kød og madlavning og brænder for det gode produkt
- evt. vil udvide forretningen, efterspørgslen er stor, - vi har i 2006 afvist 70 selskaber
- vil bo på gården til den sælges (huslejen 4500,-/md.)

Henvendelse

Freddy Madsen og Hanne Jespersen
Nørhavegård, Sdr. Landevej 34, 5900 Rudkøbing
Tlf 62511428 – mobil Freddy 51 20 00 37

sit virke at række udover den umiddelbare finansiering og virkelliggørelse af konkrete initiativer.

Mere end 10.000 privatkunder, virksomheder, foreninger og institutioner har på dette grundlag valgt at benytte Merkur som deres pengeinstitut.

I kraft af den her nævnte udlånspolitik får Merkurs indlånere den yderligere mulighed, at man kan øremærke sin opsparing til særlige formål – fx til økologisk eller biodynamisk jordbrug, økologisk byggeri, vedvarende energi, bæredygtig produktion og handel, økosamfund og bøfælleskaber, frie skoler og børnehaver, institutioner for social omsorg, kunst og kulturel virksomhed m.m.

Merkur har i øyeblikket en balance på ca. 750 mio. kr. Af det samlede udlån på 430 mio. kr. udgør de almennytte, samfundsgavnlige projekter ca. 75%. De øvrige udlån er til private - fortrinsvis til boligformål.

Merkur har 38 ansatte fordelt på afdelinger i Aalborg, Århus og København, kontor- og mødefaciliteter i Odense samt medvirkende i et spirende bankinitiativ i Finland. Hertil kommer et repræsentationskontor i Hamborg for ca. 250 nordtyske kunder.

Cultura Sparebank Postboks 6800 · St. Olavs plass · N-0130 Oslo · Tlf. +47 22 99 51 99 · cultura@cultura.no · www.cultura.no

Merkur Vesterbrogade 40 · Postboks 402 · DK-1620 København V · Tlf. +45 70 27 27 06 · merkurbank@merkurbank.dk · www.merkurbank.dk

B-Economique

Cultura Bank
Postboks 6800 St. Olavs plass
N-0130 Oslo

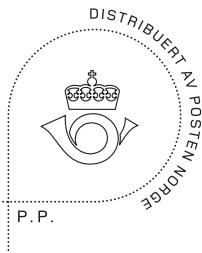

Foto: Fairtrade Media / Christof Krackhardt

MAX HAVELAAR – GARANTIMÆRKET FOR FAIRTRADE

Fairtrade/Max Havelaar er en international mærkningsordning.

Mærket er en garanti for:

- at bønder er sikret en fair pris for deres produkter
- at arbejdere er sikret ordentlige arbejdsforhold
- at miljøet skånes i produktionen

Mere end en million bønder, arbejdere og deres familier i Afrika, Asien,

Syd- og Mellemamerika har glæde af mærkningsordningen.

En positiv udvikling

Kaffebønder slår sig f.eks. sammen i kooperativer der kan levere større partier kaffe. De får udbetalt en mindstepris samt en Fairtrade bonus.

Bonusen skal de bruge i fællesskab. Nogle vælger at satse på nye indtægtskilder, f.eks. at holde bier, andre har

behov for en lægeklinik eller en skole. På den måde sættes en positiv udvikling i gang i lokalsamfundet.

Fair produkter

I Danmark findes mærket bl.a. på bananer, chokolade, honning, juice, kaffe, ris, rørsukker, snacks, vin og te.

Læs mere på www.maxhavelaar.dk